श्रीमहावीर ग्रन्थमाला प्रथम पुष्पम् १

अर्हं

श्रीमद् अर्हद्गीता-भगवद्गीता-या तत्वगीता

महामहोपाध्यायश्रीमेघविजयगणीविरचिता

प्रकाशकः—श्रीमहावीरग्रंथमालाकेमादनमंत्री

S. K. Kotecha

मुद्रकः—कालिदास सिताराम पंडित, समर्थ इलेक्ट्रिक प्रेस धूलिया, पश्चिम खानदेश.

प्रथमावृत्ति १०० एकशत] वीरसंवत् २४६२ विक्रमसंवत् १९९२ [मूल्यंः—सप्त रूप्यकम्

जैन समाजमें अपूर्व क्रान्ति

श्री महावीर ग्रथमालाके पुस्तक प्रकाशितहो गये, पढिये—अवश्य पढिये, और मनन करिये—

ज्ञात हो कि. श्री महावीर ग्रथमालाके मुख्यतया दो विभाग करनेमें आये हैं जिसके प्रथम विभागमें आजतक अप्रकाशित अध्यात्म ग्रथोंका और सूत्र ग्रथोंका प्रकाशन और दूसरे विभागमें श्रीगणधर महाराज पूर्वधर और पूर्वाचार्योंके अनूभूत सिद्ध-हैमकल्प, औपाधिकल्प, मन्त्रकल्प, आदि ग्रथोंका प्रकाशन करवाना सुनिश्चित किया है!

स्वाध्यायप्रेमी कोईभी महानुभाव अगर इस ग्रथमालाके ग्राहक बनना चाहें तो नियमित फीसके पांच रुपये भरकर ग्राहक श्रेणीमें अपना नाम लिखवा सकते हैं!

अभीतक इसग्रथमालाके अनकरीब पचास महानुभाव स्थायीरूपसे ग्राहक हो चुके हैं!

इसग्रथकी इस सूचनाके अतिरिक्त और कोई जाहिर सूचना देनेमें नहीं आयेगी क्योंकि इसमें गुप्त विद्या होनेके कारण इसका जितना सदुपयोग होना चाहिये संभव है कि सर्व साधारण जनताके द्वारा उससे कहीं अधिक इसका दुरुपयोग हो!

इसीलिये हमने इस ग्रथकी अभी अधिक प्रतियां न छपवाकर थोडीसी प्रतियां छपवाई है; बाद इन प्रतियोंके खपजानेसे यदि ग्राहकोंकी अधिक संख्यामें मांगें आई तो दूसरीदफेमें हम अधिक संख्यामें प्रतियां छपवा सकेंगे

स्वाध्याय प्रेमी सज्जन ग्रथमालाकी ग्राहक श्रेणीमें शीघ्रातिशीघ्र अपना नाम लिखवाकर यश और पुण्यके भागी बनेंगे क्या मैं ऐसी उम्मीद करसकता हू?

निवेदक मंत्री S. K. KOTECHA DHULIA

प्रिय विज्ञ महानुभाव पाठक वृन्दः—

आपको यह जानकर हर्ष होगाकि अपने जैनधर्ममें आजतक गीता जैसे ग्रंथका अवश्यही अभावथा. जिसकी पूर्ति आज आप महानुभावोंके समक्ष यह "अर्हद्गीता" नामक गीताग्रंथ प्रकाशित करवाके की जारही है?

वैष्णव धर्ममें भगवद्गीताको कितना मान है । अर्हद्गीताभी मानव समुदायकेलिये वैष्णव भगद्गीतासे कहीं अधिक उपयोगी सिद्ध हो सकती है.

यदि विज्ञपाठकोंने इसे आदरकी दृष्टीसे अपनाया तो । क्योंकि यह अर्हद्गीता जिस अध्यात्मज्ञानरूपी सुधारससे ओतप्रोत हैं वह अद्वितीय है ?

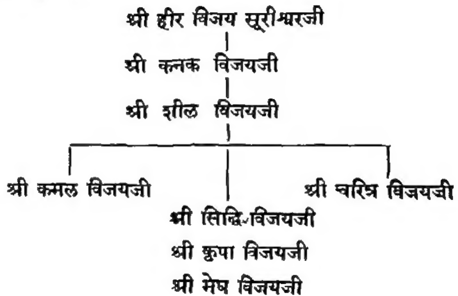
श्रीगौतमस्वामि प्रथमही प्रश्न करते है कि भगवान योगियों और गृहस्थोंका मन वशमें हो जाता है तो क्या कोई इसकी विधि है ?

उत्तरमें—भगवान महावीर विधि बतलाते हुए क्या कहते हैं. यह ग्रंथकी आदिमें आपके दृष्टीगोचर हैं ?

महामहोपाध्याय श्री मेघविजयजी गणीके समयका निर्णय. विक्रम संवत १७४७ में धर्मपुरमें " मातृका-प्रसाद " इस नामका ग्रंथ जिसमें " ॐ नमः सिद्धं " इसका बडाही भावपूर्ण रसात्मक विवरण है ।

इसीसे समय निर्णीत है.

आपका वंश वृक्षः—

श्री हीर विजय सूरीश्वरजी
श्री कनक विजयजी
श्री शील विजयजी
श्री कमल विजयजी
श्री सिद्धि विजयजी
श्री कृपा विजयजी
श्री मेघ विजयजी
श्री चरित्र विजयजी

आपकी ग्रंथरचना व पुस्तकोंके नाम.

१ अर्हद्गीता. भगवद्गीता अथवा तत्वगीता.
२ युक्तिप्रबोध.
३ लघुत्रिषष्ठी चरित्रं (अमुद्रित.)
४ हेम कौमुदी (चंद्रप्रभा) व्याकरण.
५ श्री शान्तिनाथ चरित्रं.
६ मेघदुत समस्यापादपूर्ति.
७ देवानन्दाभ्युदयं माघकाव्य समस्यारूपं श्रीविजय-
देव माहात्म्य विवरणम्.
८ शंखेश्वर प्रभुस्तवन
९ श्री विजयसेन सुरी दिग्विजय काव्य.
१० मातृकाप्रसाद ॐ नमः सिद्धंका वर्णनरूप.
११ सप्तसंधान महाकाव्यम् श्रीऋषभदेव शान्ति नेमी,
पार्श्व, वीर, कृष्ण, रामचंद्रका वर्णन है.
१२ हस्त संजीवनी स्वोपज्ञ वृत्ति
१३ वज्ञबोध.
१४ वर्ष प्रबोध.
१५ मध्यम व्याकरणम् (३५०० श्लोकप्रमितं)
१६ लघुव्याकरण.
१७ थावच कुमार स्वाध्याय.
१८ श्रीमंधरस्वामिस्तवनम्.
१९ पर्वलेखा.
२० पार्श्वनाथ नामावली, गुर्जरगिरागुंफिता.
२१ भक्तामर टीका.
२२ उदयदीपिका.
२३ राणवंश इतिहास
२४ भूविश्वेत्यादि काव्यविवरणम्
२५ रावणपार्श्वनाथाष्टकम्.
२६ विंशती यंत्रविधि (पद्मावतीकी बताई हुई.)

२७ पया । स्तव आन्नायनामगर्भित	३१ अर्जुन पताका
२८ जैन रमल शास्त्र	३२ भाषा चौविशी
२९ पद्माख्यान	३३ विजय पताका
३० पद्मनीकथा	३४ धर्ममञ्जुषा (मूर्तिपूजा सिद्ध)

पाचहजारसेभी अधिक धन खर्च करके जिस गहरे परिश्रमसे और अनेकों खुशामदोंसे अर्हद्गीता टीका और भाष्यादि ग्रंथ हमें प्राप्त हुवे हैं यदि पाठकोंने इन्हें स्वीकृत किये तो हमारा श्रम अवश्य सफल होगा ।

गीताकी एक कॉपी टीका भाष्यकेसाथ जिसमें "अर्हद्गीता" ऐसा नाम लिखाहै, और दूसरी मूळ कॉपि जिसमें "भगवद्गीता" ऐसा नाम लिखाहै, तथा तीसरी कॉपि जिसम तत्त्वगीता ऐसा नाम लिखाहै हम यह तीनोंही नाम पाठकोंके समक्ष इसलिये रख रहे हैं कि इनमेंसे जोभी नाम आपमहानुभावोंको पसंद हो, उसकी हमें अवश्य सूचनादें ताकि हम अगली आवृत्तीमें वही नाम रखसकें ।

हम अपने इस उत्तर दायित्वपूर्ण कृतकार्यमें कहांतक सफल हुवे है इसका निर्णय विज्ञपाठकोंपरही निर्भरहै ।
प्रेसके भूतोंकी कृपासे यदि कहीं शुद्धाशुद्धीका नियम भंग हुवा होतो विज्ञ उसे सुधारकर पढें ।
यह अर्हद्गीता विज्ञ समाजमें एक नई लहर पैदा करदेगी यदि पाठकोंने इसे अपनायातो ऐसी आशा है ।

निवेदक

एस् के कोटेचा जैन

मु धूलिया [जि प खानदेश]

श्री अर्हद्गीता

सरस्वती सदा भूया-दार्हती शाश्वती श्रिये ॥ पूर्णाप्रभातसञ्जात–प्रभेवेन्दुविवस्वतोः ॥ १ ॥
यस्यां नैकान्त जडता। नोष्मता न तमोलवः ॥ निर्दोषां सुप्रकाशाङ्गीं–स्तुमस्तामार्हतीं गिरम् ॥ २ ॥
मेघगम्भीरघोषत्वा—द्यदीयाऽव्यक्तवर्णता ॥ गीतारंभ इवाऽन्वर्थं—दर्शने स्पष्टवर्णता ॥ ३ ॥
साध्यक्षा श्रुतदेवीवा–ऽनुयोगाङ्ग चतुर्भुजा ॥ आत्मानुशासनाद् ब्राह्मी। संविदे हंसगामिनी ॥ ४ ॥
वृहत्त्वाद् ब्रह्म सद्ज्ञानं। तद् ब्रह्माऽर्हति केवलम् ॥ परेब्रह्मणि निर्माय। शिवे सिद्धे स्वरूपतः ॥ ५ ॥
ब्रह्मास्मिन्निति जीवोपि। ब्रह्मात्मैव तदाश्रयात् ॥ वन्हेराश्रयतोङ्गारो। वन्हि मण्डलमंशुमान् ॥ ६ ॥
ब्रह्मणाज्ञायमानोर्थः। सर्वो ब्रह्माऽभिधीयते ॥ तत्तद्विषयिणः शुद्धे–र्विषयेऽध्यवसायतः ॥ ७ ॥
सुधेयमिति चिन्तायां। गोचरः सलिलं सुधा ॥ राजवाग् विषयोऽप्यर्थो। राजवागीयमुच्यते ॥ ८ ॥
वस्तुयत्कर्मविषय–स्तत्कर्माचोदिकंस्फुटम् ॥ व्यापारविषये भावे। व्यापारोयामितिस्थितिः ॥ ९ ॥
ब्रह्मणो विषयादेवं यत्सत्तद्ब्रह्म निश्चितम् ॥ जीवोपि ब्रह्मशुद्धस्य। तस्य ब्रह्मपदं शिवम् ॥ १० ॥

जीवन्मुक्तोपिसर्वज्ञ । प्राप्तदोष सुसम्मत ॥ ब्रह्मचर्यपरः साक्षा—त्परब्रह्मतयोच्यते ॥ ११ ॥
लोकालोकोप्यनन्तत्वा—द्बृहणोब्रह्मनाममृत् ॥ सर्वज्ञानमपिसद्ब्रह्म । प्रभिन्नमनुजेऽभिवत् ॥ १२ ॥
स्त्रियात्रीवाचकोग्राम ग्रामास्त्याग्रामवासिनी ॥ नष्टोग्रामोगतोग्राम—इत्याद्याश्रयलक्षणात् ॥ १३ ॥
ज्ञाताज्ञेय तथाब्रह्म । ब्रह्मत्रयमपि स्मृत ॥ श्रेष्ठत्वात्परम ब्रह्म—सिद्धोर्हन्नासकेवल ॥ १४ ॥
तदुक्तार्थनुसारेण । सूत्रतद्गीतमुच्यते ॥ तस्यैवार्थस्तुभाष्यादि—र्गीतार्थतद्विदाम्बर ॥ १५ ॥
गीतार्थमननात्पूज्य श्रीगीतार्थोपि सूरिवत् ॥ अत प्रथमतोगीता—न्यास एव विधीयताम् ॥ १६ ॥

ॐ अस्यश्रीअर्हद्गीताख्यपरमागमबीजमन्त्ररूपस्य सकलशास्त्ररहस्यभूतस्य श्री गौतमऋषि अनुष्टु-पछन्द श्रीसर्वज्ञोजिन परमात्मा देवता 'प्राप्रेपिनृभवेयत्नः कार्य प्राणभृतातथा इतिबीज येनात्मारमन्यवस्याता तद्वैराग्य प्रशस्यते इतिशक्ति. अमुक्तोपि क्रमान्मुक्तो निश्चयास्यादनिच्छया इतिकीलकं । अनिच्छु विपयासक्तो—प्याध्यात्मिकशिरोमणि इत्यंगुष्ठाभ्यांनम. । मतियोंगी ब्राह्मणोवाऽपीच्छावाग्मारमबोधक इतितर्जनीभ्यानम । आध्यात्मिक तारतम्यामिच्छाविजयत क्रमात् इतिमध्यमाभ्यांनम. । अज्ञान मोहमेवाहु स्तस्मादिच्छाततोभय इत्यनामिकाभ्यानम. । इच्छया निच्छयापिस्या—त्क्रियैकापिस्वरूपत इतिकनिष्टिका-

भ्यानमः । मुख्यैव कर्मबंधाय निर्जरायै परापुनः इतिकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः । आनिच्छु विषयासक्त इतिहृदयायनमः । यतियोंगी ब्राह्मणोवा इतिशिरसेस्वाहा । आध्यात्मिकं तारतम्यं इतिशिखायै वषट् । अज्ञानमोहमेवाहुः इतिकवचायहूं इच्छयानिच्छयापिस्यात् इतिज्ञानादिनेत्रत्रयायसंवौषट् । मुख्यैवकर्मबंधाय इतिअस्त्रायफट् । श्रीजिनेश्वरप्रीत्यर्थं जपे विनियोगः ।

श्रीवीरेण विबोधिता भगवता श्रीगौतमायस्वयं । सूत्रेणग्रथितेन्द्रभूतिमुनिना साद्वादशांग्यांपराम् ॥
अद्वैतामृतवर्षिणींभगवतीं षट् त्रिंशदध्यायिनीं । मातस्त्वां मनसा दधामिभगवद्गीतेभवद्वेषिणीम् ॥ १ ॥

इतिपरसमयमार्गपद्धत्या शास्त्रप्रज्ञा श्रुतदेवतावतारः ॥

ॐ ह्रीं श्री अर्हं नमः

अर्हन्तं श्रमणं वीरं भगवंन्तं नमन्जगौ । तस्मिन् कालेऽथसमये 'चंपायां' गौतमोगणी ॥ १ ॥

श्री गौतम उवाच

देवाधिदेव भगवन् लोकालोकप्रकाशकः । योगिनोऽपि मनोवश्यं जायते तद्वदाधुना ॥ २ ॥

॥ श्री भगवानुवाच ॥

प्राप्तेपि नृभवे यत्नः । कार्यः प्राणभृता तथा ॥ परमेष्ठिपदं येन लभ्यतेऽत्राऽपुनर्भव ॥ ३ ॥
हेतुस्तस्य पुनर्ज्ञानं । वैराग्यजनकं क्रमात् ॥ तत्त्वज्ञानप्रथमगीता—भ्याससाध्यं पशोरपि ॥ ४ ॥
मनोद्मनकृद्गीता—भ्यासोहि शिवसाधनम् ॥ इच्छाविनाशाद्द्रव्याणां पर्यायपरिभावनैः ॥ ५ ॥
जायते पवनाभ्यासा—त्साध्यमैहिकसिद्धये ॥ देवा:सागरसस्थाने—रानपानैर्नमुक्तिगाः ॥ ६ ॥
सूक्ष्माः स्युः प्राणसंचारा—स्तथैकेन्द्रियदेहीनाम् ॥ बाह्यस्तुतेषांपवना—भ्यासएव न केवलः ॥ ७ ॥
तथापिनकथामुक्ते—रेषापुद्गलसंग्रहात् ॥ भयाहारादिसंज्ञाभिः स्थावराणामथत्रसम ॥ ८ ॥
भवेद्ज्ञानान्मनोऽनिच्छा । भावोऽनित्यादिभावनात् । शिवायशाश्वतोध्येय स्वभावःपरमात्मनः ॥ ९ ॥
इदमाध्यात्मिकंतत्त्व । परमैश्वर्यलक्षणम् ॥ पन्थामृत्युंजयस्याय । शिवस्यावश्यमात्मनाम् ॥ १० ॥
तावान्कथ्यांविषय—हेतुर्यस्य परिग्रहः ॥ तस्यापिमरतस्याऽमू—र्त्तैकल्यमात्मभावनात् ॥ ११ ॥
येनात्मात्मन्यवस्थाता । तोतराम्यप्रशस्यते ॥ आत्मैव ह्यात्मनावेध्यो । ज्ञानात् शिवमयोऽव्यय ॥ १२ ॥

अज्ञानात्केचन प्राहु–र्मुक्तिंकेचित्तपोबलात् ॥ भजनात्केवलात्केचि–द्वयंचाध्यात्मभावनात् ॥ १३ ॥
शास्त्रानुवादादध्यात्म । कथनान्नात्मभावनम् ॥ नेच्छाव्युपरमोयाव–त्तावन्नाध्यात्मिकोजनः ॥ १४ ॥
अनिच्छुर्विषयाऽसक्तो–प्याध्यात्मिकशिरोमणिः ॥ यतिर्योगीब्राह्मणोवा–पीच्छावान्नात्मबोधकः ॥ १५ ॥
आध्यात्मिकं तारतम्य–मिच्छाविजयतःक्रमात् ॥ गुणस्थानानि तेनैव । प्रोचुरूच्चावचान्यपि ॥ १६ ॥
असुक्तोपिक्रमान्मुक्तो । निश्चयात्स्यादनिच्छया ॥ अज्ञानं मोहमेवाहु–स्तस्मादिच्छाततोभवः ॥ १७ ॥
इच्छयानिच्छयापिस्यात् । क्रियैकापिस्वरूपतः ॥ मुख्यैवकर्मबंधाय । निर्जरायै परापुनः ॥ १८ ॥
कैवल्यायात्मनोज्ञानं । ध्यानं वस्तुविरागता ॥ भवायानात्मनोज्ञानं । ध्यानं वस्तुविरागता ॥ १९ ॥
आध्यात्मिकोविरक्तःस्या–त्तदेवाध्यात्मलक्षणम् ॥ कषायविषयैर्भ्रान्तिः । स्यादध्यात्मसुधारसे ॥ २० ॥
औदासीन्यात्प्रवृत्तिःस्याद् । ज्ञानिनोनिर्जरास्पदम् ॥ तत्वज्ञानादतोमुक्तिं । जगुर्नैयायिकाःजिनाः ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ श्री गौतमउवाच ॥

ऐन्द्रज्योतिर्जगज्ज्येष्ट । श्रेष्ठकेवलमुज्ज्वलम् ॥ सिद्धमार्हत्यमाबिभ्रत् । कथतत्प्रकटीभवेत् ॥ १ ॥

॥ श्री भगवानुवाच ॥

परमैश्वर्यभागिन्द्रः शान्तकान्तयतन्महः ॥ ज्ञानलक्षणमाम्नात । ख्यात धर्मपदेन तत् ॥ २ ॥
ज्ञानधर्मस्ततस्यधर्मी । परमात्मेतिगीयते ॥ मोहरूपाऽज्ञानमुक्त । ऐन्द्रज्योति स्फुटभवेत् ॥ ३ ॥
इन्द्रआत्मातदन्वेष्टा । श्रवणान्मननाद्गुरो ॥ ध्यानेन साक्षात्कारेण । सहिश्रावकउच्यते ॥ ४ ॥
यच्चिन्हमिन्द्रियलोके । ज्ञेयातेनेन्द्रतात्मनि ॥ तज्ज्योतिश्चेतप्रसन्नस्या–भ्यस्येचर्हितमोम्मरः ॥ ५ ॥
ऐन्द्रज्योतिर्नतास्त्विन्द्राः । शक्रत्वकमतोऽपिपा ॥ इन्द्रानुजार्कचन्द्राद्याः । मणयोजगदम्बुधौ ॥ ६ ॥
जीवयोनिषु मानुष्य । मुख्य तत्र सुबोधिता ॥ तत्रापि केवल ज्ञान । तच्चिच परमर्हति ॥ ७ ॥
क्षणिक विद्युतस्तेजो । दीपेमोहूर्तिक च तत् ॥ धर्मेदैवसिक विष्णो रात्रिक पाक्षिक विधो ॥ ८ ॥
अयन तु सहस्त्रांशो । भूषणे वार्षिक महः ॥ इच्छामलविनिर्मुक्त । ऐन्द्रज्योतिस्तु शाश्वतम् ॥ ९ ॥
ऐन्द्रमेवातर चक्षु–र्ज्ञानजतो समुन्मिषेत् ॥ तदासचक्षुष्मान्विश्व पश्येदात्मसम शमी ॥ १० ॥

दीपः प्रकाशयेद्गेहं । मण्डलं रविमण्डलम् ॥ ऐन्द्रंज्योतिर्जगत्पूज्यं । लोकालोकप्रकाशकम् ॥ ११ ॥
द्रव्यप्रकाशात्सूर्यादे–र्यत्तमोनविलीयते ॥ तद्ज्ञानभानुनानाश्यं । धर्माचरणकारिणा ॥ १२ ॥
येनाचारेण यावत्स्याद् । ज्ञानिनो मोहवर्जनम् ॥ तावान् धर्मोदयस्तत्र । गतिस्तदनुसारिणी ॥ १३ ॥
स्वल्पोपि धर्मसंसिद्धो । सौवर्ण्यं कुरुतेऽयसः ॥ भावितो विविधैर्भावै–र्ज्ञानधर्मस्तथांगिनः ॥ १४ ॥
महान्मोहोदयोयस्मि–न्नाचारेधर्मतानवम् ॥ त्याज्यः सधर्माचारोपि । शक्तेनारोहकर्मणि ॥ १५ ॥
जानाति सर्वं ज्ञानेन । सम्यग्दृष्टिस्ततोभवेत् ॥ विरमेत्पातकाज्जीवो । मोहोदयविधायिनः ॥ १६ ॥
तत्पूर्वं ज्ञानमादेयं । हेयोपादेयगोचरम् ॥ चक्षुर्जन्मनि बालोपि । पूर्वमुन्मीलयेद्यतः ॥ १७ ॥
विद्याभ्यासस्ततः पूर्वं जनैर्बालस्य कार्यते ॥ कार्ये कार्यः पुरोदीपो–रात्रौज्ञानं पुरस्तथा ॥ १८ ॥
पठनान्नोच्यते ज्ञानी । यावत्तत्वंनविन्दति ॥ रामनामशुकोजल्पन् । नतैरश्च्यः तदर्थवित् ॥ १९ ॥
तृष्णांकषायविषय–विषयान्यस्त्यजेज्जनः ॥ ज्ञानी धर्मी विवेकी स । मुक्तौ धुर्त्तस्ततोऽपरः ॥ २० ॥
आजीविकायै शास्त्रज्ञाः केपिवैराग्यशालिनः ॥ सम्यग्ज्ञानधनानैते । योऽनिच्छुःपूज्य एव सः ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रज्योतिः कथसाक्षा—त्प्रेक्षते तपनादिवत् ॥ कथंतदव्यय नाथ ॥ ततःस्यात्कीदृशं फलम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

ज्योतिश्चान्द्रविषयम् । सौरतेजः कषायभूः ॥ आध्यात्मपरमज्योति—स्तदैन्द्रपरिभाव्यते ॥ २ ॥

यत्प्रसादेन विषये । व्यासावपि न लिप्यते ॥ पवित्रमिन्द्रेतज्ज्योति । शक्तेश्वर इवोन्नतम् ॥ ३ ॥

राज्ञस्तेजोर्कवत्साक्षा—न्नैवनेशतमोपहम् ॥ तथापि दीपयेन्न्याय—धर्ममिन्द्रमहस्तथा ॥ ४ ॥

सेवितापवसशुध्यै । विषयानद्येणवत् ॥ क्षारमृन्मेलनात् किंस्या—त्स्वच्छ शुद्ध न चीवर ॥ ५ ॥

देवतामिषनिसेवता विषेनोन्मितविषयजसुखमुखी॥चित्तधैर्यविषयेति किं जनो।नाहिफेनमपिकार्यसाधनम्॥६

सेवितेनाविषयेन दुर्लभा।प्राप्यतेयादिविरागजासमा॥ नागरे पथि यत शिवभवे-च्चोरएवसहिपोरपुंगवः॥७॥

ऐन्द्रज्योति प्रभावेन । विकटापि तमोघटाः ॥ दिग्मोहनमनाकुर्यात् । तदेवसमुपास्यते ॥ ८ ॥

ज्ञानाद्दानतपः शील । पूजाध्यानचभावना ॥ क्षणान्मोक्षफल दत्ते । नामृतं ज्ञानतः परम् ॥ ९ ॥

पथ्य विनापि भैषज्य । निरुज्य कुरुते जने॥ तथाज्ञान विनाकष्ट । स्पष्ट निष्टक्येच्छिवम् ॥ १० ॥

विनाज्ञानं न दानादि–रवदातक्रिया मनाक् ॥ फलंकिञ्चनसंधत्ते । प्रत्युतानर्थसंभवः ॥ ११ ॥
ज्ञानंचक्षुः स्वतो जंतो । र्मार्गामार्गविवेचनात् ॥ विश्वप्रकाशात् सहस्त्रः । सहस्त्रांशूदयायते ॥ १२ ॥
ध्रौव्यभावनयाद्रव्ये । ध्रुवनिष्ठं ध्रुवंस्वतः ॥ निर्मलं केवलं ज्ञानं । दत्तेशिवं ध्रुवं फलम् ॥ १३ ॥
यथाञ्जनादिनाचक्षु । र्नैर्मल्यंलभतेञ्जसा ॥ लोकभावनया ज्ञानं । तथाभवति शाश्वतम् ॥ १४ ॥
विद्यमाने यथाभानौ । नग्रहे रुचिरारुचिः ॥ सम्यग्ज्ञानोदयेतद्व–त्परिग्रहरुचिःक्वचित् ॥ १५ ॥
कान्तारागमिवाऽसेव्यं । कांतारागं समन्यते ॥ दुःखं कञ्चुकिसंसर्गं । मत्वातत्वाशयःपुमान् ॥ १६ ॥
संयोगान्सकलान्दत्त । विप्रयोगान्विमर्शयन् ॥ पुर्वमेववियोगार्थी । यतिर्जयतिविद्विषः ॥ १७ ॥
वैभवं वैभवंचित्ते । चितयन्सुकृतैकदृक् ॥ भोगानिव भुजङ्गानां । भोगान् स दूरतस्त्यजेत् ॥ १८ ॥
निर्विक्रियाःक्रियाः कुर्व–न्नशुभध्यानरोधिकाः ॥ ज्ञानवानश्नुतेलीलाः । शिववासेनरोधिकाः ॥ १९ ॥
अनंतमव्ययं भास्वत् । स्वतोजातमहोदयम् ॥ ऐन्द्रंज्योतिर्जनमभ्रं । भ्राजतां शुचिसौरवत् ॥ २० ॥
अनालंम्बमनाछाद्यं । नमूर्त्तंव्यासमञ्जसा ॥ तेजोऽनन्तमिवानन्त–मैन्द्रंजयतुभास्वरम् ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

ऐन्द्र्यपि फलाशर्द्धि । लभतेऽनुक्रमाद्यथा ॥ तथेहतत्वावेधापि । ज्ञानिना बाह्यहेतुभि. ॥ १ ॥

अज्ञानहेतव. सर्वे—प्यधर्मा विपर्याययथा ॥ तथा धर्मोज्ञानबीज । दयादानादिका.क्रिया. ॥ २ ॥

आयुर्घृत यशस्त्याग । कार्यकारणयोगत ॥ पूजाध्ययनदीक्षादि—र्धमसाध्याय साध्यते ॥ ३ ॥

स्वाध्याय स्याद्गुरूपास्ते । शास्त्राध्ययनवाचने ॥ हेयोपादेयबोधोऽस्मा—त्तत कैवल्यसपद् ॥ ४ ॥

सुदृष्टपरमार्थाना । जगमस्थावरात्मनाम् ॥ सेवायात्रादिभि कार्ये । निर्मले ज्ञानदर्शने ॥ ५ ॥

युक्ताहारविहाराद्यै । समितीनाप्रवर्तने. ॥ निवर्त्तने कपायादे—र्ज्ञानाचरणमद्भुतम् ॥ ६ ॥

ज्ञानदर्शनचारित्र—योगाद्धर्मस्फुटभवेत् ॥ शैव पथाश्रयसेव्य—स्सम्यक्तत्वविमर्शिना ॥ ७ ॥

दानान्निदानलक्ष्मीणा । दानावरणसक्षयः ॥ येनविश्वप्रबोधार्थं । दातात्माजायतेस्वतः ॥ ८ ॥

वैयावृत्त्येऽन्नपानाद्ये—र्गुरुचैत्यादिषुध्रुवम् ॥ आत्मनोजायतेसर्व—लाभभोगाद्यन्तिक्षय ॥ ९ ॥

तेनसर्वार्थबोधस्य । लाभश्चानन्दभोगयुक् ॥ अनन्तःस्याद्यथावीज । फललाभोविनिश्चयात् ॥ १० ॥

तथोपभोगवीर्यादि । सर्वथावरणक्षय ॥ वीर्याचारात्तपस्यादौ । तेनस्याज्जगदर्चनम् ॥ ११ ॥

छत्रचामरपुष्पाद्यै । पुजासननिवेशनम् ॥ पादक्षेपेम्बुजन्यासा—दिकचजिनपुजनात् ॥ १२ ॥

धर्मेऽधिकेऽधिकोधर्म—स्तथाऽधर्मोप्यधर्मतः ॥ कारणानुगतं कार्यं दृष्टंतन्न्यायवेदिभिः ॥ १३ ॥
भवेस्याद्विभवोदाना—दनंतज्ञानताशिवे ॥ शीलाद्रुपंबलंपुर्वे । परेचानंन्तबीर्यता ॥ १४ ॥
आरोग्यंतपसादेहे—ऽप्यदेहेऽकर्मलिप्तता ॥ सुखं सांसारिकंभावा—द्भवेसिद्धेस्वभावजम् ॥ १५ ॥
जिनादेर्नमनान्नम्यः । सेव्यः सेवनयाभवेत् ॥ पूज्यः पूजनयाध्येयो । ध्यानादात्माऽनयादिशा ॥ १६ ॥
ज्ञानदानेऽक्षयंज्ञानं । सुदृष्टिर्दृढदर्शनात् ॥ प्राणातिपाताद्विरते—रेवसिद्धेऽक्षयस्थितिः ॥ १७ ॥
अधर्मकारणं त्याज्यं । यथामोक्षार्थिना तथा ॥ आद्योज्ञानमयोधर्मः । शर्मस्यात्शाश्वतंयतः ॥ १८ ॥
संवरः स्यादाश्रवोपि । संवरोप्याश्रवायते ॥ ज्ञानाज्ञानफलं चैत—न्मिथ्यासम्यक्श्रुतादिवत् ॥ १९ ॥
चित्रसारथिनामाया । कोपोगणिविनिग्रहे ॥ मानः पराऽनतेर्जस्य । मुनेःपात्रादिसंग्रहः ॥ २० ॥
विषमप्यमृतंज्ञाना—दज्ञानादमृतं विषम् ॥ इत्येवंसाधनैःसाध्यो—ज्ञानधर्मोऽस्तिनिश्चयात् ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांचतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रस्वरूपभगवन् । स्तवैवाप्यक्षमीक्ष्यते ॥ दर्शयप्रत्ययधर्म्य । यतस्तत्रोद्यमीनरः ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

ज्योतिःशास्त्रप्रत्ययोहि । यथैव ग्रहणादिना ॥ तथाधर्मस्यचन्द्रादे-र्दिव्येऽस्तिप्रत्ययःस्फुटः ॥ २ ॥
कुमारीवाकुमारः स्या । त्करावतरणादिषु ॥ प्रयोज्यःशकुनादौवा । सद्यपशीलनिश्चयः ॥ ३ ॥
देवपूजा तीर्थयात्रा । स्वप्नः शुभफलस्तथा ॥ साधोर्दर्शनवाक्यादिः । शुभ सत्कर्मनिश्चय ॥ ४ ॥
जन्मपत्रग्रहैर्धर्म—प्रत्ययः क्रियताजनैः ॥ दातुःपुजयितुर्यद्वा—दुष्टस्याप्यशुभे शुभैः ॥ ५ ॥
हिंस्रोवाऽनृतवाक्चोर-स्तथैवपारदारिकः ॥ दुष्टोतिलोभीनक्वापि । धर्मस्यप्रत्ययस्स्वयम् ॥ ६ ॥
दातुर्दयामृतः सत्य-वाचःस्त्रीविरतस्यवा ॥ भगवद्भक्तिभाजोवा । लोकश्लाघैवनिश्चयः ॥ ७ ॥
यथैववातपित्तादि-र्विक्रियानाडिकाविधेः ॥ श्रेयामनोविभेस्तद्वत् । धर्मस्याऽन्यस्यवास्थितिः ॥ ८ ॥
शान्तज्योतिस्तदेवेन्द्र । भासतेभगवत्यहो ॥ चराचरमयेलोके । सर्वस्यापिसुखावहम् ॥ ९ ॥
निश्चितःसर्वशास्त्रेषु । दयादानदमादिकः ॥ धर्मविधिर्विपर्याय-मस्मात्कः प्रत्ययःपरः ॥ १० ॥

तपसि स्वात्मपीडा स्यात् । परपीडार्चनादिषु ॥ तथापि जगति श्लाघा । पावित्र्यं धर्मनिश्चयात् ॥ ११ ॥
शृंगाराद्यैःरसैःस्पष्टै-रष्टधापि प्रदीपितैः ॥ शान्तनामाहि नवमो । रसःसाध्यःक्रमाद्ध्रुवः ॥ १२ ॥
इत्येभिःप्रत्ययैर्यस्यः । मनोनधर्मकामनम् ॥ उच्छृंखलः शृंखलकं । तस्यनैवास्तिदामनम् ॥ १३ ॥
शुद्धवंशभवे धर्मे । गुणारोहोपिचार्हति ॥ यदाश्रयान्मार्गणेऽस्य । प्रत्ययोलक्ष्यलाभतः ॥ १४ ॥
आशिषःस्युश्चिरं जीवे-त्याद्यादातरि सज्जने ॥ शीलारव्रीकष्टमोक्षादि-स्तपसाऽपात्रपात्रताम् ॥ १५ ॥
दीप्तंज्योतिर्भवेन्मोहात् । शान्तंज्ञानमयात्मनः ॥ दीप्तादुन्मार्गगमनं । शांताद्धर्मरुचिश्चिरम् ॥ १६ ॥
स्फुरन्तु विविधाचारा-श्चाराइवमहीभुजः ॥ शास्त्राभ्यासेति चतुरा । न्याय्याधर्म्यैव तत्क्रिया ॥ १७ ॥
धर्मादेवजयःपापात् । क्षयोलोकोक्तिरीदृशी ॥ धर्मस्तयैवप्रत्येय-स्तत्राविप्रातिदर्शनम् ॥ १८ ॥
मायाचरित्रेचतुरो-प्युच्यते शठएव सः ॥ चौरोमालिम्लुचःस्नातो-प्ययंधर्मस्य निर्णयः ॥ १९ ॥
ख्यातमाबालगोपालं । विरोधे समुपस्थिते ॥ जनैर्विवेकीप्रष्टव्यः । प्राप्यायेनगतिः शुभा ॥ २० ॥
विशुद्धबुद्धिर्बालोपि । वृद्धोवृद्धैः प्रपूज्यते ॥ ज्ञानधर्मोदयादत्र । शालिवाहनिदर्शनम् ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांपंचमोध्यायः ॥ ५ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐश्वर्यण धनुर्न्दि । ज्योति शास्त्रेपिगारुडे ॥ आयुर्न्दि शाकुनेवा । कथ धर्मं प्रधानता ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

सर्वशास्त्रोदिते पक्षे । फलदैवानुसारतः ॥ तदनुगुण्य धर्मेण । तद्वैगुण्यात्विपर्ययात् ॥ २ ॥
छत्र पात्राधियापाठ्य—मानोपि विदुषामुस्वात् एकोनारदवद्ज्ञाता—ऽज्ञातापर्वतवत्पर ॥ ३ ॥
शुभाशुभफलचेत-श्चेतसासुविमृश्यताम् ॥ तुल्येपि साधने हेतु । विनाभेद फलेकुत ॥ ४ ॥
यथातनेंक्षुवृक्षेषु । जलमेक पयोमुच । नानारसान् जनयति । धर्मः प्राणिगणे तथा ॥ ५ ॥
धर्माधर्ममयोलोक—स्तत्रापि धर्ममुख्यता ॥ जीवाजीवमये देहे । जीवस्यैवास्ति तत्वत ॥ ६ ॥
काले पथैर त्रैविध्य—मुपचारेण गीयते ॥ ज्ञानधर्मतथैकस्मिन् । भेदत्रयमुदाहृतम ॥ ७ ॥
मननाद्वस्तुनो ज्ञान । श्रद्धानाद्दर्शनपुन ॥ त्रिरत्नाचरणतत्वा—दुपयोगेक्यमाहितम् ॥ ८ ॥
धर्मपुंसो मुख ज्ञान । हृदय दर्शन स्मृतम् । शेषागानि पाणिपाद—मुख्यानि चरण परम् ॥ ९ ॥
धर्मस्यान्होमुख ज्ञान । मध्यान्हस्तस्य दर्शनम् ॥ व्यापारसप्ततेः सध्या । योगश्चरणमुच्यते ॥ १० ॥

धर्माकाशेंशुमान् ज्ञानं । दर्शनंचामृतद्युतिः ॥ परेग्रहाःमंगलाद्याः । पंचचारित्रपंचकम् ॥ ११ ॥
वाल्यं ज्ञानं वयस्तस्मा—त्पुरोदर्शनमुद्यतम् । चारित्रंविजताधर्मे—ऽवस्थात्रयमिदं शुभम् ॥ १२ ॥
धर्मस्यादिःस्मृतं ज्ञानं । सम्यक्त्वंमध्यमुच्यते ॥ चारित्रमवसानोऽस्य । तत्रैकैवोपयुक्तता ॥ १३ ॥
बोधो बीजं तथा मूलं । सम्यक्त्वंदृढतायतः ॥ चारित्रपंचकंशाखा । फलंधर्मतरोःशिवम् ॥ १४ ॥
वातं विजयतेज्ञानं । दर्शनं पित्तवारणम् । कफनाशाय चरणं । धर्मस्तेनामृतायते ॥ १५ ॥
दक्षिणांगं भवेद्ज्ञानं । बामांगभक्तिभाजनम् ॥ मध्यभागेस्ति चारित्रं । धर्मदेहस्य साधनम् ॥ १६ ॥
ज्ञानेपुंस्त्वं पुनःस्त्रीत्वं । भक्त्यादर्शनवृद्धये ॥ तदंगजन्माचारित्रा—चारःस्यादुभयोत्तमः ॥ १७ ॥
ज्ञानं स्यादेकबचने—द्वित्वेपिज्ञानदर्शने ॥ ज्ञानदर्शनचारित्रै—र्धर्मोऽस्ति वचनत्रयी ॥ १८ ॥
उर्ध्वलोके स्थितं ज्ञान—मधोलोकेच दर्शनम् ॥ चारित्रं मध्य लोकस्थं । धर्मस्थं भुवनत्रयम् ॥ १९ ॥
संध्याभाक्तिर्दिनं ज्ञानं । यामिनी चरणं स्मृतम् ॥ धर्मध्यानादृतेसर्व—व्यापारभरसंवरात् ॥ २० ॥
एवंत्रिधावस्तुगते । तंभाविने निदर्शितम् ॥ रत्नत्रयंतत्वतोपि स्यादेकंतदनेकभूः ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांषष्टोऽध्यायः ॥ ६ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐहिकमुष्मिकफल । यथाज्योतिर्विदोजना ॥ जानान्तितद्वानधर्म—मार्गाद्विव्यकथयप्रभो ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

अतिचारोऽथवक्रस्व । ज्योतिर्विद्भिर्निर्णिय्यते ॥ मार्गएवमहास्साध्य—स्तथैवधार्मिकैरपि ॥ २ ॥

स्पष्टीभूतेयथामानो । ज्योतिर्मार्गप्रकाशनम् ॥ तथाज्ञानधर्मसूर्ये । सम्यग्मार्गनिरीक्षणम् ॥ ३ ॥

ज्ञानमेवसहस्राशु । हृदिब्रह्मामृतपरम् ॥ ज्योति शास्त्रोपितेनैव । यथार्थमननमवेत् ॥ ४ ॥

ज्ञानदुग्धदधिश्रद्धा । घृततत्स्मरणस्मृतम् ॥ गुरोर्गव्यमिदधर्म्यं । धार्यंचानन्तवीर्यदम् ॥ ५ ॥

ज्ञानार्थं गुरवः सेव्या । देवा दर्शनपुष्टये ॥ धर्मपात्र चरित्राय । धर्मस्तत्वत्रयीमयः ॥ ६ ॥

सशोध्यतपनात्कृत्वा । मताव्यमकषायकम् ॥ अजरामरताळब्ध्यै निपीतममृतोपमम् ॥ ७ ॥

ज्योतिश्चक्रयथाव्योम्नि । ज्ञानचक्रतथाहृदि ॥ दिव्यमनोभिधानत—स्त्रिश्वाविश्वप्रकाशकम् ॥ ८ ॥

ससारचक्रात्सवृस्य । ब्रह्मण्याधीयतेमन ॥ प्रसन्नचन्द्रवत्तर्हि । सद्यकेवलमुद्भवेत् ॥ ९ ॥

सकल्पवातेरक्षास्य—मानस्यान्मनसःसर ॥ कलुषकिलतन्मध्य——मप्यकिंचिन्नवीक्ष्यते ॥ १० ॥

मनोमलविशुध्यै तत् । मुनिर्निर्दोषमाहरेत् ॥ पर्वण्युपोष्यशेषेन्हि । द्विरेकशोऽशनंशनैः ॥ ११ ॥
रागसवर्धनं भूरि । विकृत्यादिविषादिकम् ॥ द्वेषकृन्मोहकृन्मद्यं । नाश्नीयादज्ञानवान्मुनिः ॥ १२ ॥
यथान्यचेतसोवृत्ते । र्ज्ञानायलक्ष्यमीक्ष्यते ॥ चन्द्र स्वरूपमत्रापि । तथास्वमनसोप्यहो ॥ १३ ॥
चन्द्रराशिर्मनश्चक्रं । तिथयोवत्सरास्तथा ॥ तत्रिंशांशाद्द्वादशांशा—न्मासापक्षस्तु होरया ॥ १४ ॥
नवग्रहाःनवांशेभ्यो । वाराःसप्तांशलाभतः ॥ भावाश्चराशिकुण्डल्यां । भाव्याःग्रहबलोदयात् ॥ १५ ॥
चन्द्रविश्ववशाविष्टाः । षट्त्रिंशद्वादशाथवा ॥ प्रतिद्रेष्काणमिन्दोस्यात् । नक्षत्रंनवकंक्रमात् ॥ १६ ॥
आदौमध्येऽवसानेवा । ज्ञेयंभानां त्रयं त्रयं ॥ त्रयेप्याद्यंचरेचन्द्रे । द्वितीयंभंस्थिरेपुनः ॥ १७ ॥
द्विस्वभावेतृतीयंभ—मेवंनक्षत्रानिर्णयः ॥ प्रभुत्वान्मनसश्चेन्दो—रेवंगम्यामनोगतिः ॥ १८ ॥
दुष्टायांमनसोगत्यां । ज्ञातायांनशुभांक्रियाम् ॥ कुर्याद्धीतुर्यवान्धीरः । श्रेष्ठायां नाशुभांततः ॥ १९ ॥
अधर्मेचेत्प्रवर्त्तेत् । मनः स्वीयं पुनः पुनः ॥ तदाभाविमहद्दुःखं । मत्वाततधारयेत्ततः ॥ २० ॥
धर्मेयस्यमनोवश्यं । वश्यंतस्यजगत्त्रयम् ॥ सेवापरवसाःदेवाः भवेयुस्तद्भवेप्यहो ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

ऐन्द्रे प्रवहणे धर्मे । ज्ञानी मार्गप्रकाशकः ॥ निर्यामकस्तुचरणी । दर्शनी पारगः स्थिर ॥ १ ॥
रागःकज्जलिकाढेपो–ऽनस्थिस्थानविमूर्छना: ॥ मोहपतङ्गपीनाशे पारदोऽसुसिद्धिभाक् ॥ २ ॥
ज्योतिर्ज्ञानं पुनः स्नेह । श्रद्धावृत्तत्तुवर्तिका ॥ जिनप्रवचने सौधे । धर्मदीपःप्रकाशताम् ॥ ३ ॥
पञ्चेन्द्रियाणि ज्ञानस्य । क्रियायाःपञ्चवस्तुतः ॥ अनिन्द्रियस्य मनसः । भवाकार्याणि साधयेत् ॥ ४ ॥
लोकप्रतीता सर्वज्ञे । यथानेत्रत्रयीश्वरे ॥ स्वेष्टदानेश्वरस्यासौ । ज्ञानादिर्धर्मभूभुज ॥ ५ ॥
विनारत्नत्रय धर्म्यं । नेवालङ्कतिता क्वचित् ॥ व्यसनाद्धारिते तस्मिन् । ध्रुव दौर्गत्यवान्नरः ॥ ६ ॥
यानपात्र सितपट । विनाकस्तारयेज्जले ॥ तस्माद्भवजलोत्तारे । न्याय्यः सितपटादरः ॥ ७ ॥
ज्ञान सूत्ररुचिश्चार्थो–निर्युक्तिरुभयात्मकम् ॥ चरणतत्त्रयेधर्म–दाखबोधाय देहिनाम् ॥ ८ ॥
धर्मो ह्युपममूर्त्यैव । श्रद्धेयःश्राद्धरोचकैः ॥ पदैश्चतुर्भिःपूर्णोय । नात्र किं सुकृतोदयः ॥ ९ ॥
देवःकृष्णो वराहास्य । कस्कीयत्राभिमन्यते ॥ विप्रयोगिगुरुत्वञ्च । धर्मसकलितोदित ॥ १० ॥
जातवेदःप्रतिष्ठाने । भूसुराप्रितगौरवे ॥ मतिर्नाभाति हासादौ । रागीधर्मेणतत्रक ॥ ११ ॥
यत्रास्तिवामनोदेवो । धर्मेनाम्नाजनार्दन ॥ गुरौश्चकण्ठमालास्मिन् । न्यायःपूज्यःकालिप्रिय ॥ १२ ॥

देवोऽस्थिधन्वा पुरुषा—स्थिमाला यत्रभैरवः ॥ कापालिकाश्च गुरव—स्तद्धर्मे बार्तया शिवम् ॥ १३ ॥
देवो मायासुतस्तस्य । मायाराध्यैव बुध्यते ॥ मायाराधनतो ब्रह्म—मयो धर्मःश्रुतौमतः ॥ १४ ॥
देवःश्रीनाभिभूःपूर्वो । वर्धमानस्तथान्तिमः ॥ अन्योप्यजितशान्त्याद्य—स्तत्रधर्मेशिवंदृढं ॥ १५ ॥
क्षमाप्रधानागुरवः । सर्वांगज्ञानभांजनम् ॥ दक्षाःषडाङ्गिरक्षायां । शिक्षायां सुगुरोस्तथा ॥ १६ ॥
धर्मस्यमूलंविनयः । स्वरूपंनियमाः यमाः ॥ विस्तारः पंचधाचारः । फलं चास्यापुनर्भवः ॥ १७ ॥
धर्मध्यानान्मनःशौचं । वाक्शौचं सत्यनिश्चयात् ॥ दयाचरणतःकाय—शौचमालोचयेन्मुनिः ॥ १८ ॥
शौचं चद्रव्यभावाभ्यां । यथार्हंचार्हतास्मृतम् ॥ अस्वाध्यायंनिगदता । दशधौदारिकोद्भवम् ॥ १९ ॥
कुदेवे कुत्सिता भक्तिः । कुज्ञानं कुगुरोर्भवेत् ॥ कुलिंगात् धर्मकुत्सैव । ज्ञेया श्रीधनपालवत् ॥ २० ॥
उज्वलात्पक्षतःकृष्णे—पक्षेऽन्येयांतिधार्मिकाः ॥ आर्हताःकृष्णता शुक्ले । विशन्ति सुधियोन किं ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांअष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

ऐन्द्रज्योति स्फुट धर्मा—त्स्वरूपाध्यानतो भवेत् ॥ नित्यक्षयात्पुद्गलाना। जातेऽघतमसा क्षये ॥ १ ॥
नीचैःपुद्गलबाहुल्याम् । नरकाद्योतमोघनम् ॥ द्रव्यतोभावतोप्युच्चै—र्ज्योतिर्बाहुल्यतोंगिनाम् ॥ २ ॥
यथैवोर्ध्वगतिर्वन्हे । प्रकाशात्मतया स्वत ॥ तथात्मनोपि तद्धर्मा—दूर्ध्वगतिरवाप्यते ॥ ३ ॥
मोहात्पुद्गलसयोगे । भवेज्जाड्यमय तम ॥ नीचैर्गतिस्ततोऽधर्मा—द्गौरवेनघ्नताध्रुवम् ॥ ४ ॥
यादृशो ध्यायते येन । फलंमाप्येततादृशम् ॥ शुभयोगःशुभध्याना—दशुभध्यानतोऽशुभम् ॥ ५ ॥
वर्णादि पुद्गलगुण—च्छायामायामयी ततः ॥ जनयत्यगिनामोह । नमोहःसात्विकेमनाक् ॥ ६ ॥
यथा यथा त्यजेन्माया—स्तिय वश्या तथा तथा ॥ वणिजोदीक्षणेजाता । सपदोपि पदेपदे ॥ ७ ॥
स्त्रीत्वान्मायास्ति वामागी। योऽस्यावश्य सदाशय ॥ त्यक्त्वात दासवद्गुरे। भोक्तारमपर भजेत् ॥ ८ ॥
ज्ञानेप्रधानतापुसः । भोगेनार्यास्सत सुते ॥ पाठ प्रिय कुमार्यास्तु । भ्रमिक्रीडा मन प्रिया ॥ ९ ॥
ज्ञानधर्म पौरुषाक । त्यजेघस्तुकदापिन ॥ लक्ष्मीभोगप्रियानेत। चेतसोनाम मुञ्चति ॥ १० ॥
पौरुषभोगलुब्धेन । स्यक्तधर्मात्मक धिया ॥ स्त्रीमयान्मुर्खतस्तस्मा—ल्लक्ष्मीर्दूराऽभिसर्पति ॥ ११ ॥
ससारमुलस्त्रीतस्या । प्रकृतिर्भोगभावनम् ॥ तन्मयो यस्तुतस्याध—पातोन्याय्य स्त्रियाईव ॥ १२ ॥

वैरंलक्ष्म्याःसरस्वत्या । नैतत्प्रमाणिकंवचः ॥ ज्ञानधर्मभृतोवश्या । लक्ष्मीर्न जडरागिणी ॥ १३ ॥
ज्ञानी पापाद्विरतिभाग् । यः सवै पुरुषोत्तमः ॥ तस्यैववल्लभालक्ष्मीः । सरस्वत्येवदेहभाक् ॥ १४ ॥
ज्ञानीनविरमेन्मोहा—ल्लक्ष्मीस्तस्यैववैरिणी ॥ अज्ञानव्रतकष्टस्थे । सरस्वत्याहि शात्रवं ॥ १५ ॥
भोगासक्तोनसद्ज्ञानी। ज्ञानी तत्वाद्विरागवान् ॥ विरुद्धताऽनयोःस्थाना-स्स्याच्छायातपयोरिव ॥ १६ ॥
धर्मो यथेप्सितं दातुं । कर्तुंवा परमेश्वरः ॥ यत्रावतीर्णोर्निर्दंभं । ससाधुःपूज्यते सुरैः ॥ १७ ॥
पात्रेऽवतीर्णोदेवादि—स्तन्मुखेनप्रजल्पति ॥ तभक्तिः पात्रभक्त्यैव । साधोधर्मस्थितिस्तथा ॥ १८ ॥
तुलान्यायेन समता । धर्मः सर्वार्थसिद्धिदः ॥ रागो द्वेषोप्यधर्मांगं । सारमेतत्सतांगिरः ॥ १९ ॥
द्वेषादपिचदुर्जेयो । रागः संसारकारणम् ॥ तज्जयाद्वीतरागोयं । देवानामाधिदैवतम् ॥ २० ॥
यो वीतरागोऽसौदेव—स्तद्वाक्यानुगतोगुरुः ॥ तदाज्ञाराधनं धर्म—स्सोयंतत्वसमुच्चयः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांनवमोध्यायः ॥ ९ ॥

ऐन्द्रज्योति प्रकाशाय । रागद्वेषजिगीषया ॥ एकत्वभावनाविश्वे–ऽप्यादिष्टाविश्ववेदिभि ॥ १ ॥
शुभाशुभाध्यनेकत्व । विशेषविषयपुन ॥ हेयोपादेयबोधेन । प्राकाशीच्छाविमुक्तये ॥ २ ॥
पूर्वपृथक्त्ववीचार । शुक्लध्यानाद्विमामृशेत् ॥ ततोप्येकत्ववीचारात् । केवलज्ञानमुल्लसेत् ॥ ३ ॥
स्यात्सामान्यविशेषात्म—भव प्रामाण्यगोचर ॥ ज्ञेयोऽनेका-तवादेन । नयमार्गादनेकधा ॥ ४ ॥
सामान्यसग्रहोवाक्ति । ऋजुसूत्रोविशेषवाक् ॥ स्वतत्रौनैगमाद्वेतौ । लोकोक्त्याव्यवहारधी ॥ ५ ॥
मृत्सुवर्णायसाकुमा । एक एवाम्बुधारणे ॥ परिमाणाकृतिस्थान–मुल्ये सर्वेपृथक्पृथक् ॥ ६ ॥
अपक्वेन जलाहार । पक्वेऽस्रोतोसत पृथक् ॥ कुमत्वकाणकुमेपि । व्यवहारेणमन्यते ॥ ७ ॥
चत्वारोऽर्थनया एतः । परशब्दे नयत्रयम् ॥ वाच्यवाचकयोर्योगाद् । शाब्दिकावार्थिका समे ॥ ८ ॥
आर्यदेशे धर्म इति । श्रुत्याशब्देन धर्मवान् ॥ देशोऽव्रती व्रती धर्मी । श्राद्ध समभिरूढत ॥ ९ ॥
मुनि मुनिक्रियाविष्ट–स्तन्मुक्तोन मुनि पुन ॥ एवमूतनयादेव । धर्मीसिद्धोस्ति केवली ॥ १० ॥
धर्मीजीव समभोपि । ज्ञानवान्श्चेतनारत ॥ ऐकेन्द्रियाणामज्ञान–मृजुसूत्रनयार्पणात् ॥ ११ ॥
वस्तुस्मृत्याभवद्ज्ञानी । सोऽज्ञानीविस्मृतेर्मत ॥ नैगमात्शिशुरज्ञानी । व्यवहारदृशोरसात् ॥ १२ ॥

प्रसुप्तेमूर्छितेमत्ते । नज्ञानं शाद्बिकेनये ॥ तद्दर्शनोपयोगश्च । नज्ञानीत्यागमेबचः ॥ १३ ॥
घटंज्ञात्वा पटज्ञोन । घटज्ञोप्यभिरूढितः ॥ ऐवंभूतेनघटज्ञ । एवंसर्वत्रभावना ॥ १४ ॥
मिथ्यादृष्टिरतोऽज्ञानी । ज्ञानी विमलदर्शनी ॥ योयत्रानुपयुक्तोयं । द्रव्यजीवस्तदा तथा ॥ १५ ॥
अमुक्तेमुक्ततापीष्टा । जिने राजर्षिता मुनौ ॥ असाधोरतिमुक्तस्य । साधुसेवागमोदिता ॥ १६ ॥
सूर्यबिम्बेपि सूर्यत्वं । जिनबिम्बेजिनागमः ॥ युक्ताहारविहारादौ । साधुर्हन्ताप्यहिंसकः ॥ १७ ॥
अनाश्रवः केवलीति । सत्यप्याश्रवसप्तके ॥ बद्धदेवायुषोदेवो । बाच्यःसतिनृजन्मनि ॥ १८ ॥
अल्पेऽभावविवक्षातः । क्वचिद्बाहुल्यचिन्तया ॥ पक्षेसिताऽसितत्वादि । व्यवहारदिशाक्वचित् ॥ १९ ॥
विधेयेऽपिनिषिद्धत्वं । निषिद्धेषु विधेयतां ॥ आगमेपि समादेशि वीरेणजगदीशिना ॥ २० ॥
तस्माद्बहुश्रुतैःपूर्वै—राचीर्णश्चरणोद्यतैः ॥ धर्मः शर्मकरः कार्यः । श्रद्धेयस्तत्त्वकांक्षिभिः ॥ २१ ॥

॥ इतिअर्हद्गीतायांदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रोधर्मः स्मृतज्ञान—मात्मधर्मस्य निश्चयात् ॥ तदानाऽधर्मवान्कोपि । चैतन्यात्सर्वजन्तुषु ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

ज्ञान द्विधा मयाम्नात । स्वभावात्शुद्धमात्मन ॥ अशुद्धपुद्गलोपाधे—रायधर्मोऽन्ययापर ॥ २ ॥
यस्माद्देहे सुखं स्वल्प । महद्‌ सतथात्मन ॥ तद्‌ज्ञानतस्ततोनेष्ट । श्रेष्ठ येनात्मन सुखम् ॥ ३ ॥
विषमिश्रपयःपान—समानस्यौऽत्रवैसुखम् ॥ पुद्गलानामुपादानात् । प्रत्युतानर्थकारणम् ॥ ४ ॥
अर्थोप्यनर्थहेतु र्किं । नाज्ञानाद्‌यमस्पृशाम् ॥ चतुर्णांपणिजामत्र । दृष्टातात्क्रमतिंस्त्यज ॥ ५ ॥
गव्यदुग्धमुपादेय । हेयमर्कस्नुहीभवम् । तथाज्ञानमुपादेय—मेकहेयविवेकिना ॥ ६ ॥
येनात्मन स्यादानन्द । केवलोमाययाविना ॥ तदवाप्यसुखमोक्ष । तत्रभिक्षनिदर्शनम् ॥ ७ ॥
हेयमेवमुपादेय—मादेयमपिहीयते ॥ द्रव्यक्षेत्रकालभावे । स्याद्वादस्यादरस्तत ॥ ८ ॥
ज्ञानविशिष्टमादेय । हेयोपादेयगोचरम् ॥ अज्ञानीतद्विनाजन्तु—लालापानाच्चास्तुप ॥ ९ ॥
यथैवानुदराकन्या—प्यलोमा एडकापुन. ॥ लोमाहारेप्यनशनी । शुक्लचेलोप्यकिञ्चन ॥ १० ॥

कान्ताऽबलानगारोपि । शय्यादिषु वसन्नपि ॥ वस्त्रपात्रादिधरणे—प्यपरिग्रहवान्मुनिः ॥ ११ ॥
माया विहीनं ब्रह्मैव: । कैवल्याय विचिंत्यते ॥ साक्षरो वा सकर्णस्या—च्छास्त्रज्ञोऽनक्षरः परः ॥ १२ ॥
आखुकुकुरमार्जारः । सद्भिःकोपि नगोधनी ॥ धनीवारेणुभस्मौघे—स्तथा ज्ञानी भवोन्मुखः ॥ १३ ॥
योयं संश्रयते मार्गं । स तंशुद्धं प्रपद्यते ॥ तत्सुद्धज्ञानलाभाय । परीक्षैषाविधीयताम ॥ १४ ॥
बलिनाछलिनाप्युच्चैः । कलिना मलिनात्मना ॥ नाश्यं शुद्धमशुद्धं च । प्रकाश्यं तन्मयो ह्ययम् ॥ १५ ॥
संगतःसर्वशास्त्रेषु । सुधिया च परीक्षितः ॥ सोयंभागवतः पंथा । विभिन्नस्तुतदन्यथा ॥ १६ ॥
सत्यं शौचं दयाक्षान्ति—स्त्यागःसंतोषआर्जवम् ॥ शमोदमस्तपःसाम्यं । तितिक्षोपरतिः श्रुतम् ॥ १७ ॥
ज्ञानं विरक्तिरास्तिक्यं । प्रागल्भ्यमनहंकृतिः ॥ मार्दवं प्रश्रयः शीलं । स्थैर्यं च कौशलं स्मतिः ॥ १८ ॥
इमे चान्येपि धैर्याद्याः । नित्यायस्मिन्महागुणाः ॥ प्रार्थ्यामहत्वमिच्छद्भि । र्हीयतेस्म न कर्हिचित् ॥ १९ ॥
प्रायशोगुणपात्रेण । श्रीनिवासेन सांप्रतम् ॥ दृश्यते रहितो लोकः । पाप्मना कलिनेक्षितः ॥ २० ॥
क्ष्यांत्यादिदशधाधर्मे—तर्भवन्तिगुणाःसमे ॥ शुद्धैर्यत्तैर्गुणैर्योगा—त्तत्ब्रह्म समुपाश्यताम् ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांमेकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

श्री गोतमउवाच

ऐन्द्वाम्बारतोऽज्योतिः । शास्त्रेण भाविमन्यते ॥ मनसा तत्कथ वेद्य । तन्मार्गं कथय प्रभो ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

मानसान्येव वर्षाणि । अयन चार्तवस्तथा ॥ मासापक्षो दिन वेला—वाराभ तिथय पुन ॥ २ ॥
सूर्योदयान्मनोम्भोजे । कलाबोधस्य वर्धते ॥ तमारभ्यैव वर्षाणा । षष्टि प्रतिकलस्मृता ॥ ३ ॥
वर्षाणाप्रभवादीना । भावो मनसि जायते ॥ सुक्ष्मत्वात्सतुदुर्ज्ञान । सज्ञेय सुधिया स्वयम् ॥ ४ ॥
उभे दिसे तपो रक्ते । तेजस्विन्युत्तरायणम् ॥ चित्तेशाति जाड्यमाजि । निद्राणेदक्षिणायनम् ॥ ५ ॥
दिन प्रमाण कथित । मानसाद्युत्तरायणम् ॥ देवपव सता चेतो । रात्रिस्तद्दाक्षिणायनम् ॥ ६ ॥
साहकारेच सोत्कर्षे । स्वस्यवृत्तोवसन्तकः ॥ शुचे सतृष्णे लोकाना । तापनेग्रीष्मवानृतुः ॥ ७ ॥
दाने रसे प्रकाशादौ । वर्षा मनसि निश्चिते ॥ शौचे देशान्तरभ्रान्तो । शरदेव धनार्जने ॥ ८ ॥
जाड्ये प्रदीपने वन्हे । परिधाने च भोजने ॥ हेमन्त शिशिर क्रीडा । क्रीडा पीडारतादिषु ॥ ९ ॥
सूर्योदयादहोरात्रे । मानेन दशनाडिका ॥ वसन्ताद्याहिऋतव । प्रोक्ता मत्रागमे ततः ॥ १० ॥

वर्षासु लवणममृतं । शरदिजलं गोपयश्चहेमन्ते ॥ शिशिरे चामलकरसं । घृतंवसन्तेगुडश्चान्ते ॥ ११ ॥
दृश्यते चिंत्यते यद्वा । कथ्यते यादृशो रसः ॥ तादृगृऋतुः प्रश्नफले । मनोज्ञेन विमृश्यताम् ॥ १२ ॥
मेषोदिदृक्षया जल्पे । वृषो भोगेतु मैथुनम् ॥ जलेवांछाबलात् कर्की । सिंहः सांत्विकचिंतया ॥ १३ ॥
कन्याजाड्येन चापल्ये । क्षमायां सुभगादरे ॥ व्यवसाये तुलाकीटः । पैशुन्यखलतेच्छया ॥ १४ ॥
रणे छायावाहनादेः । संग्रहेधन्वितान्विता ॥ समुद्रवार्तया क्रौर्या—चापल्येमकरोहृदि ॥ १५ ॥
स्थैर्येण कार्ये सारस्ये—ऽमलिनाचरणारुचेः ॥ कुंभोदयोथ मांगल्ये । मीनो धर्मे शिते शुभे ॥ १६ ॥
वस्तुयद्राशिसंबद्ध—मुपानेयमचिन्तितम् ॥ भक्ष्यंवा मनसा ध्येयं । मनोराशिःमनोजवत् ॥ १७ ॥
जल्पेद्यद्राशिमान्जीवो । भवेद्यद्वा मनप्रियम् । मनःशास्त्रविदामान्य—स्तद्राशिर्मानसस्तदा ॥ १८ ॥
अधर्मभावनाद्रात्रि—र्दिवसोधर्मनिष्टया ॥ शुभभावनया शुक्ल—पक्षःकृष्णोविपर्ययात् ॥ १९ ॥
वृद्धौ नन्दा शिवेभद्रा । युद्धेराज्येजयेच्छया ॥ योगे रिक्ता मोक्षलाभे । पूर्णापूर्णेच्छयाहृदि ॥ २० ॥
एभिश्चिन्हैर्मनोमत्वा । कार्ये तात्कालिके फले ॥ प्रश्नेभाविनि वा भावे । लाभयोत्सिद्धिनिश्चयम् ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रप्रधानतो ज्योति॰ । मनस्येवविजृम्भते ॥ तिथिवारभमेतस्य । प्रकाशय जगत्प्रभो ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

पक्ष्येतिथि॰ स्यात् प्रथमा। द्वितीयाद्वित्ववाञ्छया॥ त्रिधाप्रवृत्तौ तृतीया। चतुर्थी त्यागयोगत ॥ २ ॥
पञ्चमी पञ्चकधिया । षष्टीषड्वस्तुभावनात् ॥ सप्तमीसप्तधाभावात् । अष्टमी अष्टधार्थत॰ ॥ ३ ॥
एवयत्सख्ययाभाव–मिष्यते दृश्यतेऽथवा ॥ कथ्यते तिथिराबेधः । प्रश्ने तत्सख्ययाद्बुदः ॥ ४ ॥
लिखित्वाकान्पञ्चदश । यद्वा तन्दुलपुञ्जकान्॥ विन्यस्य नाणक तेषु । क्रियते तिथिनिर्णय ॥ ५ ॥
श्रावण स्यात्श्रुतोधर्म–शास्त्रेभाद्रपद पुन ॥ धर्मकर्मेच्छिवप्रासे–रिच्छया तपसोऽश्विन॰ ॥ ६ ॥
ज्ञानसुपणसाम्राज्य–वाञ्छयाकार्तिकःस्मृतः ॥ जगच्छीर्षे शिवपद । तन्मार्गेच्छापर॰ पर॰ ॥ ७ ॥
पोषोऽतिपोषात्पुत्रादे–र्माघो वैरिविनाशने ॥ फाल्गुनो मैथुनेपात्र–त्यागेविवसनाशया ॥ ८ ॥
चैत्रो विचित्रव्यापारे । पर॰ शास्त्रासु वर्धन॰ ॥ ज्येष्ठानुसारज्ज्येष्ठोपि । शुचौशौच शिवस्पृहा ॥ ९ ॥
मनस्यर्कोदयोत्रष्टु । भोक्तुपातुतयेच्छया ॥ जाग्येनशात्याभाक्येन । मृष्टेनचविधूदय॰ ॥ १० ॥

कषाये नोकषायेवा । बांछा मंगलवारतः ॥ ज्ञानेध्यानेशास्त्रवार्त्ता । विधौवारस्तुबोधनः ॥ ११ ॥
देवार्चने गुरोःसम्यक् । सेवने पांथकादिवत् ॥ परोपकारेविद्यादौ । हृदि बांछागुरूद्यः ॥ १२ ॥
राजन्यायेथ यवना—चारा ध्ययनचिन्तने ॥ स्थापनोत्थापनेतीर्थ—यात्रायां भार्गवोहृदि ॥ १३ ॥
हिंसायामनृतेक्रूर—कार्ये चोर्यादिकर्मणि ॥ द्युतादेरिच्छया मांद्ये । ज्ञेयं मंदमयं मनः ॥ १४ ॥
अश्विनीच्छावशाद्गत्यां । याम्यं रोगेऽर्थ संग्रहे ॥ व्रते तपसि वाग्नेयं । ब्राम्हंस्यात्पाठशौचयोः ॥ १५ ॥
मृगाच्चापल्यमार्द्रायां । स्नाने पानेम्बुवर्षणे ॥ पुनर्वसूधनोत्पादे । पुष्यः पोषणकर्मणि ॥ १६ ॥
सार्प्यं विषेऽन्यदोषोक्तौ । मघा स्वपितृतर्पणे ॥ भोगादौ पुर्वं फाल्गुन्या—मुत्तरात्वग्निदीपने ॥ १७ ॥
कलाभ्यासवलंहस्ते । विचित्रेच्छा तु चित्रया ॥ स्वातौवातप्रयत्नाद्यै—श्वर्यकाम्यं विशाखया ॥ १८ ॥
राजदेव कलामैत्रे । जेष्टायां जेष्टसंगतिः ॥ धनं वाभोजनं मूले । महान्लोभः परद्रव्ये ॥ १९ ॥
श्रुतौधर्म्याश्रुतिसेवा । धनिष्टायां महद्धनं ॥ जलक्रीडादिबारूण्यां । शिवमिछेत्परद्वये ॥ २० ॥
अन्यायवारणेभूयः । प्रतापोदयः कारणे । राजंधर्मात् प्रजापोषे । रेवत्यां मानसीरुचिः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांत्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

श्री गौतमउवाच

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रसरूपनाडीभि—र्ज्योतिर्ज्ञो वा भिषग्वर: ॥ भूत भाविभवच्चेत्ति । ज्ञेय तन्मनसा कथम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

नाभिस्थ नाडिकोर श्च । मनश्चकम्पचालयेत् ॥ वायुना तेन सकल्या । जायन्तेवाश्चहेतुभि: ॥ २ ॥
प्राणायामबलान्मत्र—ध्यानाज्जीवस्यभावनात् ॥ ब्रह्मद्वारे मनोलीन । भवेद्विश्वप्रकाशकम् ॥ ३ ॥
वातोद्यान्नवेधचित्ते । जडताऽस्थिरतामयम् ॥ शून्यत्व विस्मृति भ्रान्ति—ररतिश्चित्तविभ्रम: ॥ ४ ॥
पित्तोदयाच्चचलत्व । साहसकुक्षताक्षर: ॥ कफोदयात् स्नेहहास्य—शोकामोदय रतिःपरा ॥ ५ ॥
ज्ञानावरणसंक्षेपो । वात सिद्धान्तवादिनाम् ॥ पित्तमायु स्थितेर्वाच्य । नामकर्मकफात्मकम् ॥ ६ ॥
रक्ताधिक्येनपित्तेन । मोहप्रकृतयोऽखिला: ॥ दर्शनावरणरक्त—कफसाकर्यसम्भवम् ॥ ७ ॥
तत्तद्विकारजं वेद्य । गोत्र पित्तकफात्मकम् ॥ अन्तरायःसन्निपाता—देषाविकृतिकारणम् ॥ ८ ॥
ज्ञात्वाभ्यासान्मनोभावान् । वार्यैराभ्यासिकैस्तथा ॥ अमीभिर्हेतुभिर्वश्य । मनोऽवश्यमनिच्छया ॥ ९ ॥
परमात्माततः साक्षात् । प्राणरूपमन:स्थिति: ॥ मन:साध्यो मनोध्येयो । मनोदुस्तस्समीक्षते ॥ १० ॥

मनोवश्याय जायन्ते । ह्युपाया बहुधाजने ॥ ज्ञाने क्रियान्विते सर्वै—तर्भवन्ति भवद्रूहः॥ ११ ॥
अज्ञानवादिनस्त्याज्या । अक्रियावादिनोऽपिच ॥ यतो ज्ञानक्रियायुक्तः । पिण्डोर्यदृश्यते न किम्॥ १२ ॥
संसरेत् सक्रियो जीवो । निष्क्रियोऽकर्मवान्शिवः ॥ क्रियेन्द्रियाण्यधःपिण्डे । ज्ञानेन्द्रियाणिचोपरि ॥१३॥
ज्ञानस्य पुंसःस्थैर्याय । क्रिया प्रियास्ति सात्विकी ॥ शान्तोरसस्तथासाध्यः । प्रीणनीयोऽमुना मुनिः॥१४॥
काये हि लक्षणं भावि । वस्तुनः स्फुरणादिना ॥ बाह्योपश्रुतिसूक्तावै—स्तथा चित्तेऽर्थभावनैः॥ १५ ॥
लोकानुभावेन जलं । यथा शरदि निर्मलम् ॥ मनः सद्ज्ञानसंबद्धं । लोकालोकप्रकाशकम् ॥ १६ ॥
प्रधानं कारणं ज्ञानं । मोक्षस्य न तथा क्रिया ॥ अन्यलिंगेन किं सिद्धिः—र्ज्ञानात्साम्ये समीयुषि ॥ १७ ॥
ऋतेज्ञानान्नमुक्तिः स्यात् । क्रियाक्लेशे महत्यपि ॥ तद्ज्ञानं मनसः शुध्या । शुध्या बुध्याभिजायते॥ १८ ॥
अनित्याशरणत्वादि—लोकान्तपरिभावनैः ॥ मनोतिनिर्मलं धार्यं । सत्प्रकाशाय जायते ॥ १९ ॥
तत्वचिन्तनयाशास्त्र—ऽनुगामिन्या मनःशिवे ॥ आत्मन्येव निबध्नाति । योगी नेन्द्रियगोचरे ॥ २० ॥
मनसि श्रद्धया धर्मो । न कृतोपि फलप्रदः ॥ बलभद्र इवब्रह्म—लोकभाग्ध्यानवान्मृगः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांब्रह्मकाण्डेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रपुज्य जगन्नाथ । प्रसादेन निवेदय ॥ किंतत्व विदुषा ज्ञेय । साधन शिवसंपद ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

सत्स्वरूप महातत्व । यद्ब्रह्मेत्यभिधीयते ॥ तदेक परम वस्तु । द्वैत तत्र न भासते ॥ २ ॥
भाव पदार्थ सद्रूपो-ऽस्तिक्रियार्थः परोगुणी ॥ शुद्धद्रव्य तथा धारः । प्रमेयश्चाऽभिधान्वयी ॥ ३ ॥
अनन्त परीणामीचा-नन्तशक्ति धर स्वयम् ॥ लोकालोकतयाख्यातः । सिद्धो बुद्ध शिवोऽव्यय ॥ ४ ॥
स्यादेक केवल ज्ञानं । ज्ञेय तस्यैकमिष्यते ॥ ज्ञानाद्ज्ञेय न भिन्नस्या-त्सर्वथात्मप्रकाशवत् ॥ ५ ॥
ज्ञेयमद्रूपरिणामात् । ज्ञानिज्ञेयाकृति स्मृत ॥ तेनात्मा भगवान् विष्णु-रर्हन् ब्रह्ममय स्वयम् ॥ ६ ॥
लोकालोकस्वरूपकः । सलोकालोक उच्यते ॥ अभिज्ञानादिव ज्ञाता । ऽऽगमेप्यमिल्दीरित ॥ ७ ॥
यदेकत्वविमर्शो स्या-त्तदैव केवलोदय ॥ ध्रौव्यमावनया द्रव्य । विकृत न कृत कचित् ॥ ८ ॥
उत्पादो वा विपत्तिश्च । द्रव्येऽवस्थान्तरोदयात् ॥ नावस्थातस्ततो भिन्ना । सर्वथाभयवर्जिता ॥ ९ ॥
नसवध विनाकिंचित् । प्रकाश्य स्यात्प्रकाशकैः ॥ न सर्वथा स सबधि-र्भेदेवात्यकवाच्यवत् ॥ १० ॥

सूर्यः प्रातर्यथारत्न—जलादर्शादिवस्तुषुः ॥ संक्रामं स्तापवत्सर्वं । करुते गुरुतेजसा ॥ ११ ॥
एकस्तथैवसद्भावः । स्वैर्विवर्तैः प्रवर्त्तते ॥ हेयोपादेयता बुद्धि—स्त्याज्या सांसारिकीततः ॥ १२ ॥
स्वं परं लघुवास्थुलं । नशुभंनाशुभंह्रदि ॥ त्याज्यं ग्राह्यं नकिञ्चित्स्या—द्विधैरैक्ये सुबुद्धिवत् ॥ १३ ॥
मान्यं यथान्ये सामान्यं । स्यादेकं व्यक्तिषु स्फुटम् । एको वा समवायोप्य—वयव्यवयवादिषु ॥ १४ ॥
जैना अपि द्रव्यमेकं । प्रपन्नाजगतितले ॥ धर्मोऽधर्मोऽस्तिकायोवा । तथैक्यं ब्रह्मणे मतम् ॥ १५ ॥
लोकालोकात्मकाकाशं । परिणाम्येकमात्मना ॥ तथा कथा न वितथा । स्यादेकब्रह्मणः सतः ॥ १६ ॥
स्याद्भाव एक एवाय—मस्तिप्रत्ययगोचरः ॥ तल्लक्षणो निषेधोपि । सविधेः सविधेखलु ॥ १७ ॥
संत्तांविनानासत्तास्या—न्नाजीवोजीवबर्जने ॥ ज्ञेयत्वादिगुणैरेवं । नभावो भावतोऽपरः ॥ १८ ॥
विधिर्विधत्तेस्वं रूपं । स्वेनविश्वेन संगतम् ॥ विधिर्वैद्योजगत्कर्त्ता । भर्त्ता हर्तास्वशक्तितः ॥ १९ ॥
ऐकस्य ब्रह्मणःसर्वे । विवर्त्ताः प्रतिभांत्यमी । अनंतशक्तेर्नानाऽर्थः । क्रियाभावेन वास्तवाः ॥ २० ॥
परसंग्रहवागेषा । विषयोऽस्याहि तात्विकः ॥ स तात्विकस्तं यो वेत्ति । ज्ञानवैराग्यसात्विकः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांब्रह्मकाण्डेपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐक्य सर्वत्र सर्वज्ञ । कथ मनसि भाव्यते ॥ प्रपचोऽर्थक्रियाकारी । वस्तुत वस्तुन क्षितौ ॥ १ ॥
लोकोलोक स्तथाजीवो । ऽजीवस्याचेतनोऽन्यथा ॥ रूप्यरूपी तथासिद्ध । साधक सेव्यसेवकौ ॥ २ ॥
पुण्यपापे बधमोक्षौ । वेदनानिर्जरेत्वपि ॥ आश्रव सवरश्चेति । साक्षाद्वैविध्यमार्थिकम् ॥ ३ ॥

श्री भगवानुवाच

वैकल्पिकमिद सर्व । व्यवहारनयाश्रयात् ॥ गौणमुख्यविवक्षात । स्यात सर्वोऽर्थसचय ॥ ४ ॥
भावपक्षस्तस्य शक्ति । द्वैविध्य मुख्तामतम् ॥ समयस्यपुराश्रवा–ध्यक्ष तत्तदुपाधित ॥ ५ ॥
लोक्यते केवलज्ञात्रा । लोकोऽपिद्रव्यपर्यये ॥ लोकवत्सिद्धप्वाय । तत्रैकान्तेन तन्निदा ॥ ६ ॥
चैतन्ये गुणभावेना–ऽनस्यात्पुद्गलवस्तुन ॥ धर्माधर्मादियुक्तोपि । व्योम्नालोकोप्यलोकवत् ॥ ७ ॥
भावनासु यथाभाव्य । ससारस्योपलक्षणात् ॥ सिद्ध स्वभावलोकस्य । तथा लोकोपिशाश्वत ॥ ८ ॥
उर्ध्वलोकादधोलोको–ऽप्यलोकोऽस्मात्पृथ स ॥ भव्यलोकादभव्योपि । सिद्ध ससारिलोकत ॥ ९ ॥
चैतन्यशक्त्याविष्ट स–भावोजीवइतिस्मृत ॥ तदभावादजीवोऽन्य । स्यातेय कल्पनामुधि ॥ १० ॥

जीवोप्यजीवोऽजीवज्ञः । इति प्रवचने वच ॥ अजीवोजीवसंज्ञेय—स्तात्स्थात्तद्व्यपदेशतः ॥ ११ ॥
सूरबिम्बोपिसूरत्वं । लोकेलोकोतरेस्फुटम् ॥ अजीवे स्थापनाजीवः । निक्षेपस्तेनसंगतः ॥ १२ ॥
शिवोजीवोऽभवत्प्राणै—र्जीवोजीवोपिपुद्गलः ॥ दशप्राणैरभावेन । स्थावरे जीवता क्वचित् ॥ १३ ॥
जीवो ज्ञानसदंशस्थः । प्राधान्यात्सत्वनामभृत् ॥ अजीवः सत्वयोगेपि । तन्निषेधादचेतनः ॥ १४ ॥
उपादानं चेतनायाः । जीवोऽजीवोनिमित्तकम् ॥ तेनाऽशुद्धाशनात्साधु—श्चौर्यचर्यापरोऽभवत् ॥ १५ ॥
रूपंस्यान्नीलपीतादि । तद्योगे रूपवानणुः ॥ अणुसंबंधतोजीवो—प्ययंरूपिकथंचन ॥ १६ ॥
रूपीसिद्धोपितद्ज्ञानात् । खंरूपिस्यात्तदाश्रयात् ॥ अलोके पिवियद्रूपि । लोकत्वात्सर्वथाऽभिदः ॥ १७ ॥
यथाक्षिदेशे भावेक्षी । चक्षुष्मान्जीवउच्यते ॥ लोकाकाशो जीवसत्वात् । तथाऽलोकःसचेतनः ॥ १८ ॥
यथाक्रमेण सिद्धं स्या—द्धान्यंवासाधकं जने ॥ तथात्मनः सिद्धतापि । क्रमात् साधकताभृतः ॥ १९ ॥
शिवेऽपरपरिणामा—पेक्षयासिद्धताऽक्षया ॥ स्वपर्यायाऽगुरुलघु—वृत्यासाधकतापुनः ॥ २० ॥
एवंभावाभावरूपं । द्वैविध्यं तद्विकल्पजं ॥ मुक्ताभावैक्यमालोक्यं । पारमैश्वर्यसिद्धये ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांब्रह्मकाण्डेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

अथकर्मकांड

श्री गौतमउवाच

किंचिन्नैवप्रभासते ॥ १ ॥
ऐक्य प्रपश्यतस्तत्वात् । स्वामिंस्तनुभूतो ननु ॥ विधेयमाथवेय वा । स्याज्योऽधर्मश्च कश्चन ॥ २ ॥
एव सति नदेवः स्यात् । सेव्यःकश्चिन्नवागकः ॥ नधर्मःशर्मणेकार्ये—

श्री भगवानुवाच

कामनाशोऽस्यबाधनः ॥ ३ ॥
साध्यार्थी यतते सर्वः । साधने निर्विबाधने ॥ साध्येवक्षणितत्कार्ये प्रपञ्चोऽस्याः विजृम्भते ॥ ४ ॥
मायापि ब्रह्मरूपैव । तद्विवर्त्तमपीस्वयम् ॥ सत्वात्तथार्थकारित्वात् । धर्माणा सर्वथा क्वचित ॥ ५ ॥
भास्वन्मणि प्रदीपादे । प्रभानैकान्ततोऽपरा ॥ नधर्मिण परासत्ता । व्युत्पादविगमावपि ॥ ६ ॥
प्रपञ्चजननान्मायां—पीच्छामात्मनि वर्त्तयेत् ॥ तस्यानिश्चये भाव्या । मूल पुष्प फल दल ॥ ७ ॥
एकमीलनयातत्व । स्यात्सत्गौणनया द्विधा ॥ एकस्मिन्मूलेनान्ना । मनाक्येय जगद्विधा ॥ ८ ॥
एकयन्तदनेकस्या—स्सदसत्भिन्नमन्यथा ॥ अनित्यानित्यमाख्येय । प्रत्यक्षो वा परोक्षक ॥ ९ ॥
लोकोलोकस्तथाजीवो । ऽजीवःपरोऽपरःपुनः रूप्यरूपी जडोदक्षः । गतिः ॥ १० ॥
स्त्रीपुसौ द्रव्यपर्यायौ । शक्रोऽर्योऽप्यशुभशुभम् ॥ रात्रिर्दिनक्रियाज्ञान—मेवमावोभयी

सक्रियश्चाऽक्रियोभावः । सक्रियोपि च पुद्गलः ॥ अक्रियोऽनंतनिस्संख्य–प्रदेशात्मा द्विधामतः ॥ ११ ॥
अनंतोपि वियत्काल—भेदात्संख्यातिगस्तथा ॥ धर्माधर्मभिदाद्वेधा । वियल्लोकादलोकता ॥ १२ ॥
निश्चयव्यवहाराभ्यां। द्वेधाऽनेहा अपिस्मृतः ॥ लोकोजीवादजीवाच्चा ऽलोको–ऽसंख्योपनन्तकः ॥ १३ ॥
षोढाहानिर्विवृद्धिभ्या–मलोकस्थं वियद्द्विधा ॥ धर्मोधर्मश्चपूर्णोऽन्यः । सूक्ष्मोऽनणुश्चपुद्गलः ॥ १४ ॥
जीवोपिसिद्धः संसारी । सिद्धो ज्ञानी च दर्शनी ॥ षोढाहीनोथवावृद्धः । सान्तरोवाप्यनन्तरः ॥ १५ ॥
त्रसःस्थिरो वा संसारी–त्यादिर्वस्तुद्विरूपताम् ॥ भाव्यापृथक्तवीचारा–दिच्छानाशायसात्त्विकैः ॥ १६ ॥
कषायकलुषश्चात्मा। यावन्नविषयांस्त्यजेत् ॥ तावन्नेच्छा विनाशःस्यात् । प्रकाशोपि च वास्तवः ॥ १७ ॥
भावनैस्तदनित्याद्यै—र्भावस्यापचयंचयम् ॥ पश्यतः करकंडुव–न्नश्येदिच्छाविरागिणः ॥ १८ ॥
कामास्थानानि कामिन्य–स्तास्त्याज्यातज्जिगीषया ॥ सर्वास्त्यक्तुंसशक्तोयः। स स्वीयामेवकामयेत् ॥१९॥
मद्यमांसं नवनीतं । मधु नानारसात्मकम् ॥ अभक्ष्यं वर्जयेत्सर्वं । कामं संतर्जयेत् सुधीः ॥ २० ॥
वाह्यानाध्यात्मिकान् हेतु–स्त्यजन्नेवमधार्मिकान् ॥ केवलब्रह्मणःस्वादं । लभते सुकृती कृती ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

पर्ययेपि तात्त्विकेनैक्य । भाव्यते ब्रह्मशुद्धये ॥ अभ्यस्यते क्रिया किं न । लोकैस्तस्याः फलैषिभिः ॥ १ ॥
यथापण्यमणेः शाणो—ल्लेखघर्षादिसंस्कृतिः ॥ स्वरूपलब्ध्येतस्यैव । ब्रह्मशुद्धौ तथा क्रिया ॥ २ ॥
नकेवलाक्रियामुक्त्यै । न पुनर्ब्रह्मकेवलम् ॥ जीवन्मुक्तोपिशैलेश्या । केवलीस्याच्छिवगामी ॥ ३ ॥
जगुर्ज्ञानक्रिया योगे । क्षणान्मोक्ष विचक्षणाः ॥ योगाज्ज्योतिर्विदोवैद्या । श्रयः सिद्धिमूचिरे ॥ ४ ॥
असत्या क्रिययाप्यगी । नेयोदर्शनभूमिकाम् ॥ सदर्शनात् क्रियाशुद्धा । ध्यानादि केवलाप्तये ॥ ५ ॥
वार्यध्याने आर्तरौद्रे । धार्ये धर्मोज्वले खलु ॥ एतदर्थंजिनैः प्रोक्ताः । पञ्चधा नियमायमाः ॥ ६ ॥
द्रव्यक्षेत्रकालभावा—ऽपेक्षयाबहुधास्थिति ॥ आचाराणा दृश्यतेसौ । न वादस्तत्र सादर ॥ ७ ॥
रागद्वेषक्षयेयस्मा—द्भवेत्कैवल्यमुज्वलम् ॥ सैषप्रमाणमाचार—स्तारकत्वाद्भयाम्बुधौ ॥ ८ ॥
ज्ञानदर्शनचारित्र—साधनाय विधीयते ॥ आरम सम्रनारभ । आश्रवेपि परिश्रवात् ॥ ९ ॥
य पुनर्दंभसरभ—समत्र सवरोप्ययम् ॥ तप स्तेनव्रतस्तेना—दीनामिवमहाश्रव ॥ १० ॥
यस्य सस्कार सस्कार । फलमनिफल चलम् ॥ चञ्चलाचलचलनान्त—करण सशिव स्वयम् ॥ ११ ॥
शिवेस्थिरश्रिय:सोम—प्रभसूर्जगतीभरे ॥ महाव्रतानिसार्वस्य । तस्मिन्नब्रह्मपीतक: ॥ १२ ॥

सद्भावेष्वपिचैतन्ये । प्राधान्यंवस्तुभासनात् ॥ सत्वंजीवस्ततोऽजीव–स्तद्भावःप्रतीतिभाक् ॥ १३ ॥
सत्वं गोधुमराज्ञादौ । यथावश्यंप्रशस्यते ॥ सत्वंगुणेष्वपि तथा । प्रशस्तंविक्रमार्कवत् ॥ १४ ॥
पाषाणाघोलनन्याया–द्ववभ्रमसुखाः क्रियाः ॥ कुर्वंलाघवमेत्यङ्गी । सम्यक्तधनमश्नुते ॥ १५ ॥
मिथ्यात्वाविरतित्यागात् । कषायविजयात् क्रमात् ॥ सयोगी योगरोधेन । जीवः शिवपदोचितः ॥ १६ ॥
भोगासक्ते ह्यधःपातो । ऽभ्युदयस्तूद्धरेत सः ॥ पुद्गलानामधोगत्या । जीवस्योच्चैरयं तथा ॥ १७ ॥
भरताद्यामहारंभ–ऽप्यापुकेवलमुज्वलम् ॥ माहात्म्यंतदापिस्पष्टं । वैराग्यस्याविमृश्यताम् ॥ १८ ॥
भावशुन्यापि जीवानां । सुखाय धार्मिकी क्रियाः ॥ तद्ग्रैवेयकसंभूति–भव्येप्यर्हतामता ॥ १९ ॥
मनोवाक्कायसंयोगा–च्चरणाचरणेततः ॥ साक्षान्मोक्षमुपेत्यङ्गी । किं चित्रं तत्र मन्यते ॥ २० ॥
फलं विरतिरेवासौ । ज्ञानस्य मुनिनोदिता ॥ अवकेशिविना तां तत् । मत्वा तत्वादृतोभवेत् ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

श्री गौतमउवाच

पेश्वर्यशालीपरम–स्त्व तुभ्य सतत नम ॥ भगवन् वद मे येन । भवेत्तत्वप्रकाशनम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

चिदानन्दमय ज्योति–स्तत्वस्पष्ट तपोबलात् ॥ जगत्प्रकाशक मिथ्या । मोहध्वान्तविनाशकम् ॥ २ ॥
यथाक्षितापात् पूपाद्दो । सिद्धि कर्णोऽर्कतोयत ॥ तथाग्निस्तपोयोगात् । सिद्धि शुद्धि स्वरूपभाक् ॥ ३ ॥
कायशुद्धिर्बाह्यतपो । योगाद्विनयसाधनात् ॥ वाक्शुद्धिर्मनस शुद्धि । स्वाध्यायादेवकेवलात् ॥ ४ ॥
येथाशुध्यात्मन शुद्धि—रात्मतत्वतदुत्तमम् ॥ आत्मतत्वावबोधाय । शेषतत्वप्ररूपणा ॥ ५ ॥
प्रसिद्धिर्नवतत्वाना । बहुधा जैनशासने ॥ अन्यथा तत्वदर्शक । प्रतिपक्ष परीक्षया ॥ ६ ॥
तेनतृतीयतुर्याद्दि । वेदनाया पृथक्मह ॥ बन्धमोक्ष प्रतिपक्षो । वेदनाया हि निर्जरा ॥ ७ ॥
प्रदेशैर्वेदनावश्य । निभापात्वनुभागत ॥ तत्वानि नव वा सप्त । तेन ख्यातानि लाघवात् ॥ ८ ॥
एकमेवात्मनस्तत्व । ज्ञेयसिध्द्यातचिन्तनैः ॥ निवार्यभवकार्याणि । मदनोन्मादनिग्रहात् ॥ ९ ॥
शास्त्रादिदिततत्वस्य । विरक्तस्यापि कामिन ॥ ध्यानेनात्माभवेत्साक्षा–दित्याहुर्योगपाक्षिका ॥ १० ॥

श्रोतव्यश्चापि मतव्यः । साक्षात्कार्यश्चभावनैः ॥ जीवोमायाविनिर्मुक्तः ॥ सएष परमेश्वरः ॥ ११ ॥
श्रोतव्योऽध्ययनैरेष । मंतव्यो भावनादिना ॥ निदिध्यासनमस्यैव । साक्षात्कारायजायते ॥ १२ ॥
साक्षाच्चक्रुपूर्वमतं । येःध्यानात्परमर्षयः ॥ तेऽपिध्येया सदामीषां । शुद्धाचरणचिन्तया ॥ १३ ॥
योध्यायति यथाभावं । तादात्म्यं लभते हि सः ॥ संसर्गयोगाद् ध्यानेन । भ्रमरीस्यादिहेलिका ॥ १४ ॥
पिण्डस्थं च पदस्थं च । रूपस्थंरूपवर्जितम् ॥ चतुर्धा ध्यानमाम्नातं । तादात्म्यप्रतिपत्तये ॥ १५ ॥
येदिव्यरूपा मुनयः । सिद्धास्तन्नामजापतः ॥ पदस्थं खलुरूपस्थं । स्यात्तेषां स्थापनादिषु ॥ १६ ॥
स्वास्मिन्नेव च ताद्रुप्ये। पिंडस्थंभाविते सति ॥ आत्मन्येव यदात्मा या। स्थितिस्तद्रूपवर्जितम् ॥ १७ ॥
सिद्धानैकेनतन्मूर्ति—नीतेषुध्यानगोचराः ॥ ज्ञानदानात्पुर्वदशा—ध्येयैषां गोरवे ततः ॥ १८ ॥
ज्ञानेप्याद्योऽर्हदादिर्य—स्तद्ध्यानार्चा नमस्क्रियाः ॥ तादात्म्याप्राप्तयेध्यातः । पूजकादेरपिक्रमात् ॥१९॥
अर्हद्गुर्वो स्मृतिःसेवा । तत्वश्रद्धा च पूजना ॥ तदैकाग्र्यं तदीयाज्ञा । विप्रस्येवमहाश्रियै ॥ २० ॥
व्यक्तशक्तिर्भक्तिरूपा—चारःसंसार पारदः ॥ धर्मस्यविनयोमूलं । प्रथमांसिध्दिसाधनम् ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रे मान्द्रे प्रपूज्योय' । सकोदृक्परमेश्वर' ॥ यत्किंचि क्रियमाणासौ । सत्साना शिवसपदे ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

भवेस्ति मुख्य मानुष्य—मृपमाद्यायदात्मका: ॥ देवाधिदेवादेवाना । सेव्या लब्धमहोदया: ॥ २ ॥
श्रीनारायणरामाद्या: । सजाता पुरुषोत्तमा: ॥ धर्मार्थकाममोक्षाख्य । पुरुषार्थचतुष्टयम् ॥ ३ ॥
नराञ्चारायणोत्पत्ति: । शाब्दिकैरपि गीयते ॥ पौरुषं फलमित्येव । नृजन्मोत्तममीरितम् ॥ ४ ॥
तत्रापि पुरुषो ज्येष्ठ: । श्रेष्ठ सर्वगुणाश्रय: ॥ यज्जन्मानि भवेच्चर्यो । भिक्षुणा भूभुजासम: ॥ ५ ॥
पुरुषेष्वपि यो धर्म । रसिक स्यात्कपायजित् ॥ सएव देवदेवोऽर्च्य: । स्तोतव्य:काव्यकोटिभि: ॥ ६ ॥
जीवाजीवमयो लोक: । कर्त्तायपरमेश्वर: ॥ स्वरूपस्य स्वयधर्त्ता । सिद्ध शुद्ध सनातन: ॥ ७ ॥
दुग्धे सार यथासर्पि: । पुष्पे परिमलस्तथा ॥ तथा लोकेपि चैतन्य । तस्मिन् कैवल्यमुत्तमम् ॥ ८ ॥
सर्वसगविनिर्मुक्त: । सिद्ध: केवलबोधनात् ॥ स एव परमेष्टीति । गेयोहंस्तात्विकैर्जनै: ॥ ९ ॥
तेनैव मातृकापाठे—ऽप्योंनम: सिद्धमुच्यते ॥ मायागजो नवाकृष्णो । नरुद्रो वा नमस्कृत: ॥ १० ॥

सिद्धेनानाभिधानानि । यथा गुरूपदेशनम् ॥ ओमित्याख्या तत्र मुख्याः । सर्वशास्त्र प्रतिष्ठिताः ॥ ११ ॥
रक्षत्यवति सर्वान्यः । सओमितिचशाद्धिकाः ॥ अखण्डमव्ययंचैतत् । सिद्धस्यैवाभिधायकम् ॥ १२ ॥
अर्हत्यर्चामिन्द्रकृता—मर्हनवाच्योऽस्त्यकारतः ॥ डप्रत्ययान्नामसिद्धेः । शुद्धः केवलरूपभाक् ॥ १३ ॥
उइत्युच्चैर्गतौमोक्षे । दीर्घोकारस्तुरक्षणे ॥ अस्ययोगादुनासिद्धेः—संध्यक्षरे तृतीयके ॥ १४ ॥
अर्द्धचंद्राकृतिःसिद्ध—शिलाबिन्दुस्तदुर्द्धगः ॥ सिद्धेऽनाकारतोख्यायी । जगन्मूर्द्धनि संस्थिते॥ १५ ॥
ॐकाररूपात्साकारो । नाकारोबिन्दुरूपतः ॥ सिद्धोऽनाकारसाकारो—पयोगादुभयात्मकः ॥ १६ ॥
अतत्यात्माप्यकारेण । वाच्यःकेवलशालिनाम् ॥ उः पंचमीगतिर्मोक्षः । पंचमस्वरसंज्ञया ॥ १७ ॥
तयोर्योगे सितिसहा—नन्दःसपुरुषोद्भवः ॥ परमेश्वरसंज्ञासौ । ताद्रुप्यंतत्स्मृतेर्भवत् ॥ १८ ॥
अर्हत्यर्हन्ऋकारःश्री । ऋषभोरेभवेद्तः ॥ अमित्यर्हन्महावीर—स्तत्संधावोंप्रतीयते ॥ १९ ॥
नमस्त्रिधोर्चिते सोर्हन् । विधिर्वाविष्णुरीश्वरः ॥ सकइत्यादिशंकायां । सिद्धमित्याहनिर्णयात् ॥ २० ॥
ज्योतिःशास्त्रेसिद्धशद्वा—श्चतुर्विंशतिसंख्यया ॥ तावल्लीनातिराख्यायि । स्वयंमातृकयाऽन्वयात् ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेविंशत्यऽध्यायः ॥ २० ॥

श्री गौतमउवाच

ऐश्वर्यं परम यस्य । शिव सिद्धिप्रसाधनम् ॥ सोऽर्हन्ब्रह्मार्यमाविष्णुः । शम्भुर्बुद्धोऽथवापर ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

लोकालोकमयोब्रह्म—रूपसत्वानिधिर्विधि ॥ सर्वभूतमयीभूत—स्तद्ज्ञातापरमेश्वरः ॥ २ ॥

स्वरूपस्य स्वयकर्त्ता । जगत्त्राख्यस्यशाश्वत ॥ एकोनेकविवर्तात्मा । सर्वग स्ववश परम् ॥ ३ ॥

लोकालोकमये ज्ञेये । ज्ञातु प्राधान्यमिष्यते ॥ प्रत्यक्षस्तनुवाक्चित्तः । कर्ताथ नापरोस्यतः ॥ ४ ॥

तन्वार्थैरिह कर्माप्ते—र्भावैर्य सर्वपुद्गलान् ॥ स्वीकृत्यानन्तशःसर्वां । चकारजगतःस्थितिम् ॥ ५ ॥

क्रियाविना नकर्मस्या—न्नकर्तार विनाक्रिया ॥ भोक्ता क्रियाफलस्यैष । चेतनोऽस्तिसनातन ॥ ६ ॥

अनन्तशक्तिरार्हन्त्य । भाजनजनपूजित ॥ विष्णुरात्माजगत्कर्ता । स्थूल सूक्ष्म परोऽपर ॥ ७ ॥

यो याद्विपथक ज्ञान । बिभर्तिपरमार्थत ॥ ज्ञानाद्ज्ञेयाऽनिभेदेन । कर्त्तात्मा वस्तुन सत ॥ ८ ॥

यथाघटस्यदीप स्या—त्प्रकाशोनोंशुजन्मना ॥ स्पष्टपर्याय कर्ताय । तदात्मा ज्ञेयकारक ॥ ९ ॥

चिदानन्दमय ज्योति—र्यदास्य प्रकटीभवेत् ॥ तदात्मा परमात्माय । शिव सिद्धोऽभिधीयते ॥ १० ॥

यथायथास्यमोहांध्यं । व्यपैतिस्वगुणोदयात् ॥ उदेति पारमैश्वर्यं । तथैन्द्रज्योतिरद्भुतम् ॥ ११ ॥
संपुर्णं पारमैश्वर्यं । सिद्धेस्ति परमेष्टिनि ॥ यद्ज्ञान ध्यानजापाद्यैः । सिद्धयोऽष्टौमहर्द्धयः ॥ १२ ॥
प्रकटे केवले ज्ञाने । योगातिशयशालिनि ॥ प्रसिद्ध पारमैश्वर्यं । स्पष्टमर्हति चार्हति ॥ १३ ॥
यद्‌युक्तयोगमार्गेण । यध्यानादपियद्भवेत् ॥ तत्तत्कतृकमेवष्टं । वैद्यैर्मात्रैःयथासुखं ॥ १४ ॥
जिनोक्तयोगेनानेक—लब्धिर्विष्णुमुनेरिव ॥ ऐन्द्रर्द्धिभुक्तिमुक्तिश्चाऽ—वश्यंवश्यंजगत्त्रयं ॥ १५ ॥
रागोद्वेषश्चसंसार—कारणंसद्भिरिष्यते ॥ तयोर्विवर्जितोज्ञाता । मुक्तःस परमेश्वरः ॥ १६ ॥
नजन्तुपीडा न व्रीडा । नक्रीडा मैथुनादिकाः ॥ हास्यं नलास्यं नालास्यं । सएव परमेश्वरः ॥ १७ ॥
शक्रचक्रधर्द्धचक्रयादि—र्यश्चान्यःपुरुषोत्तमः ॥ सोपि भाविनयापेक्षं । प्रत्यक्षः परमेश्वरः ॥ १८ ॥
यावद्भ्रमतिसंसारे । रागद्वेषवशंवदः ॥ आत्मा न पारमैश्वर्यं । तावत्प्राप्नोति निश्चयात् ॥ १९ ॥
यस्यातिशयसाम्राज्यं । जगदाश्चर्यकारणम् ॥ शुद्धयोगेन योगी यः । सदेवःपरमेश्वरः ॥ २० ॥
नानाजनानामित्युक्त्या । निर्णीयंपरमेश्वरम् ॥ तस्यैवभक्तिराधेया । प्रेयान् यदि महोदयः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेएकविंशत्यऽध्यायः ॥ २१ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्दवी निर्मला कान्ति । शान्तिभृत्परमेश्वरे ॥ सिद्धे पूर्णतयाभाति । चिदानन्दाभिनन्दिनी ॥ १ ॥
ऐक्ये प्रतिष्ठिते तस्मिन् । एकोह्हि परमेश्वर ॥ आत्मन परमैश्वर्ये—ऽनैक्यतद्‌ घटते कथम् ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

लोकालोकात्मक वस्तु । सद्रूपमेकमेवतत् ॥ तच्छक्तिश्चेतनामुख्या । ताद्रूप्यात्तदनेकता ॥ ३ ॥
भावैक्यद्रव्यदृष्ट्यैव । पर्यायात्तदनेकता ॥ द्रव्यक्षेत्रे कालभावे—चतुष्पापर्ययोदय ॥ ४ ॥
अर्हत्सुच यदार्हन्त्य । या च सिद्धेऽस्तिसिद्धता ॥ तथा स्वभावादानैक्य । तदैक्यशाश्वतंस्वत ॥ ५ ॥
यथा सिद्धे जिनेनैक्य । शक्य श्रीपरमेश्वरे ॥ यदेकतदनेकत्या—दितिव्याप्ति विनिश्चयात् ॥ ६ ॥
आत्मत्वजातिमानात्मा । सोऽवस्थाभेदतोद्विधा ॥ क्षेत्रज्ञा परमात्माच । न भिन्न द्रव्यमीश्वर ॥ ७ ॥
न्यायशास्त्रमिति प्राह । लोकेप्रामाणिक हि तत् ॥ जीव शिव शिवोजीव—इतिस्मार्तानुशासनात् ॥ ८ ॥
चतुर्विंशतिसख्यादि—जिने सिद्धे प्रतीयते ॥ सा विवक्षितकालेन । वस्तुतस्तदनन्तता ॥ ९ ॥
एकोप्यकारस्तत्वेन । चतुर्विंशतिभेदभाक् ॥ तथा स्वरूपादेकस्मिन् । जिनेसिद्धेप्यनेकता ॥ १० ॥

अवताराःह्यसंख्येया । एकस्यापिहरेर्यथा ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशाद्या । एवमर्हन्ननेकधा ॥ ११ ॥
एकवर्षे यथापक्षा—श्चतुर्विंशतिसंख्यया ॥ राशिचक्रेऽथवाहोरा । तत्वानिमंत्रशासने ॥ १२ ॥
एकस्मिन्नापि षट्पर्वी । न्यासेमुक्तावशेषिता ॥ तावत्यस्ति प्रयोगानि । तथातावन्ति रक्षणे ॥ १३ ॥
प्रकृत्यवस्थानामाद्यै—श्चतुर्विंशतिधाजिनः ॥ एकोपि श्रूयतेतात्र—द्दण्डक भ्रमणच्छिदे ॥ १४ ॥
चतुर्विंशतिनाडीभ्यो । नस्यादूनं दिनं निशा ॥ चतुर्विंशत्यक्षरात्मा । गायंत्रीसूत्रितापरे ॥ १५ ॥
मातृकासौभाग्यवती । खटिकालेखनात्सिता ॥ चतुर्विंशतिमेवाख्य—ज्जिनानांस्वररूपतः ॥ १६ ॥
स्वयंराजंतइत्युक्ता । स्वराःस्वयम्भुवोजिनाः ॥ स्वयंसम्बुद्धभावेन । वर्णाम्नायेपिसूत्रिताः ॥ १७ ॥
स्वर्णवर्णात्षोडशानां । षोडशादौस्वराजिनाः ॥ वर्गीयपंचमाःशेषं । यवलाश्चजिनाष्टकम् ॥ १८ ॥
आनुनासिक्यधर्मेण । स्वररूपममीष्वपि ॥ वर्णभेदेऽर्हतामेषां । तथोक्तिर्व्यञ्जनाश्रयाः ॥ १९ ॥
प्रायोभिप्रायतस्त्वेव—मेकस्याप्यर्हतःस्मृतम् ॥ चतुर्विंशतिसंख्यानं । यथाद्वादशता रवेः ॥ २० ॥
स्वस्वशासनपद्धत्या । वर्ण्यतांनेकधाप्रभुः ॥ तादात्म्यानन्यरूपत्वा—देकःश्रीपरमेश्वरः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेद्वाविंशत्यऽध्यायः ॥ २२ ॥

श्री गौतमनुवाच

ऐक्य यदात्मनेस्वामि—न्नयैव परमेशितुः ॥ ध्यान दान तप स्थान । किमर्थं क्रियते तदा ॥ १ ॥
आत्माय मुक्तएवास्ति । निश्चयात्केवळात्मकः ॥ स्वरूपावस्थित शुद्धः । सिद्ध शिवे भवे प्यहो ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

व्यक्ताऽव्यक्ततयाद्वेधा । परापरतयाऽथवा ॥ मीहितन्दुलगत्येको—प्याम्नात परम प्रभु ॥ ३ ॥
भवेत्पुनर्भवायैव । मनुष्यस्तन्दुलोयथा ॥ उत्पत्येफलपत्रादे—र्निस्तुष स्त्वपुनर्भव ॥ ४ ॥
एव यावदयं कर्म । विदधत्कर्मरेणुना ॥ लिप्यते क्षिप्यते ताव—द्भवजालेऽमृत्कृशम् ॥ ५ ॥
निश्चयात्केवलोप्यात्मा । मलवान्व्यवहारतः ॥ समल निर्मल वाम—शातकुम्भमिवद्विधा ॥ ६ ॥
कर्मबधोभवेज्जीव । कर्ममुक्तोभवेच्छिव ॥ इतिस्मार्तगिराद्योप्य । द्वैविध्य परमात्मनि ॥ ७ ॥
ध्येय पूज्योऽथवासेव्य । सोप्यात्मा परमेश्वर ॥ धाताप्येवतथाप्युच्चै । काञ्चमण्योरिवान्तरम् ॥ ८ ॥
मायान्वित परब्रह्म । केवलब्रह्म सेवया ॥ नैर्मल्यमश्नुतेयोग—स्तेन सर्वत्रसमतः ॥ ९ ॥
धातुनाधातुशुध्दि स्या—ज्जलशुद्धिर्जलोत्तमात् ॥ वायुनावायुशुध्दस्त—मात्मशुध्दिस्तथात्मना॥ १० ॥

पूर्वयोगीश्वरध्याना—न्नैर्मल्यं परयोगिनि ॥ योयं ध्यायति यद्रूपं । तद्रूपं लभते स वै ॥ ११ ॥
संसर्गयोगात्ताद्रूप्ये । शुकद्वयनिदर्शनम् ॥ हस्तीसेचनको यद्वा । युक्तिर्निम्बाम्रयोरपि ॥ १२ ॥
एवंश्रीभगवानर्हन् । सिद्धःसर्वगतः शिवः ॥ तेनोक्तः समयो वेदः । पौरुषेयः प्रगीयते ॥ १३ ॥
तस्यैव भजनाल्लोकः । स्वयं तद्गुणभाजनम् ॥ पुष्पवासनया तैलं । नैव किं तन्मयीभवेत् ॥ १४ ॥
जपनामापि तस्येह । तन्मुक्तौ स्थापयन्मनः ॥ तन्मयीस्याद्ध्यानबलात् । पानीयममृतं न किं ॥ १५ ॥
यदाकारं हृदिध्याये—न्नरस्तद्रूपमाप्नुयात् ॥ सविषोनिर्विषःकिंनो । धवलध्यानधारयाः ॥ १६ ॥
देवस्यस्मरणान्मंत्रा—धिष्ठाताऽगेस्य तन्मये ॥ दृश्योऽवतणात्साक्षा—द्राक्प्रतीतिःकिमन्यथा ॥ १७ ॥
पिण्डस्थाच्चपदस्थंत—द्ध्यानं श्रेष्ठमतः पुनः ॥ रूपस्थं पुरषाकारं । रूपातीतं ततोऽपिच ॥ १८ ॥
लोकाकृतेर्भावनया । संवरेल्लोक वंधनम् ॥ संस्थानविचयंधर्म—ध्यानमस्मादिहागमे ॥ १९ ॥
नामाकृतिद्रव्यभावै—रेवंश्रीपरमेश्वरम् ॥ रागद्वेष परित्यक्तं । शिवं शांत्यात्मकं भजेत् ॥ २० ॥
सोपिक्रमेणतादात्म्यं । माहात्म्यादस्य संस्पृशेत् ॥ भक्तिरेव महाभक्तिः । व्यक्ताभगवती विभो ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेत्रयोविंशत्यऽध्यायः ॥ २३ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐश्वर्यवान् शिव'सिद्धो—ईश्वरपरमेश्वर' ॥ तदा किं पारमैश्वर्यं । लोकालोकव्यवस्थितम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

आधेयनामधारेपि । सूरबिम्बेपि सूरवत् ॥ धनधसगर नाम । सबलस्तन्निवासतः ॥ २ ॥
उज्वल कम्बलस्तिका । शुण्ठीक्षुरमिचदनम् ॥ गृहीतेऽग्निमयेंगारे । वाच्यःकिं नाग्निसमह' ॥ ३ ॥
चित्रिते गृहदेशेपि । गृह चित्रितमुच्यते ॥ चन्द्रेकदेशे दृष्टेपि । दृष्टश्चन्द्रोनवोदित' ॥ ४ ॥
समुद्रोम्भ्ः समुद्रस्य । ग्रामभूःग्रामइत्यपि ॥ यद्वाकणोपिलवण । राशिर्लवणमेवहि ॥ ५ ॥
ह्रस्यतोकेवलज्ञा—धारात्सन्निःभणीयते ॥ लोकालोकोपितद्रूप—स्तद्योगे तत्वनिश्चयात् ॥ ६ ॥
अस्मादेवनयाद्दर्हत् । कथितःज्ञानवान्गुरुः ॥ अर्हन्वाभगवान्महा—रकश्च व्यपदिश्यते ॥ ७ ॥
परपरागमस्तेन । प्रमाण साम्प्रत मत' ॥ सयतर्वेगुरुर्गोत्र—पृच्छास्पष्टास्तदागमे ॥ ८ ॥
स्वयं गृहीतलिंगस्य । निपतेऽङ्घ्रेपि पञ्चमे ॥ धर्मस्य विनयोमूलं । तन्मूल गुरुसेवन' ॥ ९ ॥
अभ्यस्तोपिमहामन्त्र.। स्फुरेत्रैव गुरुं विना ॥ विनयेऽभाणिकोभिक्ष—स्तापसोनान्निदर्शनम् ॥ १० ॥

कलाःप्रकाशयन पूर्वं । नमेत् किं न कलागुरुम् ॥ शास्त्रैःप्रदेशीत्यादेशि । केशिनानवकेशिना ॥ ११ ॥
त्रिःप्रदक्षिणयंत्येव । किं न केवलिनो जिनम् ॥ तीर्थं नमति देवोपि । देशना समये स्वयं ॥ १२ ॥
यश्चाचार्यमुपाध्यायं । श्रुताचारविनायकम् ॥ निन्देत्सपापश्रमणो । जमालिकूलवालवत् ॥ १३ ॥
गुरोर्दृष्टिशुभं भावं । समुन्नयातिनिश्चयात् ॥ तेनैव गणधर्मोयं । भवेदापंचमारकम् ॥ १४ ॥
गुरुर्नेत्रं गुरुर्दीपः । सूर्याचन्द्रमसौ गुरुः ॥ गुरुर्देवोगुरुःपन्था । दिग्गुरुःसद्गतिगुरुः ॥ १५ ॥
नैकाशनस्यभंगस्या—दुत्थानं कुर्वतानराः ॥ गुरोर्विनयासिध्यर्थं । सिध्यार्थी तद्गुरुं भजेत् ॥ १६ ॥
सूर्याचन्द्रमसरुच्चं । पदं शास्त्रेगुरोः स्मृतं ॥ गुरोपुर्णानुभावेन । सिद्धियोगो हि निश्चितः ॥ १७ ॥
ऊनंकुर्याद्गुरुःपुर्णं । गुरोर्गौरवमश्नुते ॥ गुरोःस्थानेपि मांगल्ये । मंगलस्य सुहृद्गुरुः ॥ १८ ॥
गुरोरेकाग्र्यमातन्वन् । गणेषुप्रथमःश्रिये ॥ गुरोरातिक्रमे दुखं । वक्रतायां च जन्मिनां ॥ १९ ॥
गुरुःपोतोदुस्तरेऽधौ । तारकः स्याद्गुणान्वितः ॥ साक्षात्पारगतःश्वेत—पटरीतिं समुन्नयन् ॥ २० ॥
स्यादक्षरपदप्राप्ति — र्द्वेधापिगुरुयोगतः ॥ गुरुरूपेणभूभागे । प्रत्यक्षःपरमेश्वरः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेचतुर्विंशत्यऽध्यायः ॥ २४ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रसरूप केवल्ये । सस्कारात्कर्मण्यात्मताम् ॥ केवल्यासिद्धये तस्मात् । किंकर्म प्रथम मतम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

रुचिं नयनयेर्वाम्ये । शास्त्रैर्वाजनयेद्गुरुः ॥ ततोभव्यस्य शुश्रूषा । श्रवणाद्याधियोगुणा ॥ २ ॥

शास्त्रादिव्यवहाराय । सज्ञापूर्वयथोच्यते ॥ तथानामपुरःश्राव्य । देवस्य गुरुधर्मयो ॥ ३ ॥

ज्ञानिभि पुर्वजेर्नाम्नो । निक्षेप प्रथम कृत ॥ नाम्नानैर्मल्यमापन्न । स्थापनाद्यपि मन्यते ॥ ४ ॥

नाम्निवास्थापनायाय—स्तादात्म्य हृदिचिन्तयेत् ॥ दृष्टेविम्वेश्रुतेनाम्नि । तुष्ट श्रद्धाल्लुरुत्तम ॥ ५ ॥

तन्नाम चरितश्रुत्वा । तदेकाग्रेण तन्मना ॥ तत् ध्यानभावनाज्जतु । नूनताद्रूप्यमश्नुते ॥ ६ ॥

नामजापोपिसक्षेपा—द्विस्तराद्वाऽस्त्यनेकधा ॥ तस्मात्समासतोध्येय । ॐकारसिद्धयाचक्र ॥ ७ ॥

अईत्यर्हन्अशरीर । पुनसिद्धोप्यतिस्थित ॥ आआचार्यउपाध्याय । उःमकारोमुनि स्मृत ॥ ८ ॥

स्मार्याइत्येवमोंकारे । पचापिपरमेष्ठिन ॥ नमनाज्जापतोऽप्येषा । शिवादीनामिवश्रिय ॥ ९ ॥

अइत्यर्हन्उगुरु स्या—न्मुनेर्द्वमोंमकारग ॥ तस्य सवररूपेण । सुवृत्तारमाहि बिन्दुता ॥ १० ॥

अर्हन्नपारिहन्तासा–ऽवऽरूहश्चेतिनामसु ॥ क्रमात् अईउईत्येते । प्राकृते भेदकाःस्वराः ॥ ११ ॥
अईउणितितत्सुत्रं । कृतंपाणिनिनादिमम् ॥ एतद्योगेनसिद्धत्व–मोंकारेण निरुप्यते ॥ १२ ॥
अईत्यस्मादधोलोकः । ऊईत्युर्द्धस्थसूचकः ॥ मेमर्त्यलोकस्तिर्यग्भूः । सुवृत्रस्ततओमिति ॥ १३ ॥
आकारात्उपवर्गस्य । स्थानीयोज्यासंग्रही ॥ अपबर्गस्तदोंकारे । विन्दुःसिद्धोपितत्स्थितः ॥ १४ ॥
अइत्यात्माताद्धितर्के । उर्मेमोक्षःशिवस्ततः ॥ अनाकारबिन्दुरूपः । ॐकारस्तन्मयोमतः ॥ १५ ॥
आतिभाक्तिविष्णुरूपात् । उपलब्धिरुकारगा—मेमहाव्रतमोंकार—स्त्रियोगेब्रह्मकेवलम् ॥ १६ ॥
आतिविष्णुरतिब्रह्मा । मेशिवस्तत्रयीमयः । ॐकारःपरमंब्रह्म । ध्येयोगेयस्तदर्थिभिः ॥ १७ ॥
अकारअततीत्यात्मा । सपञ्चमोपयोगतः ॥ उतोमितिमहानन्दे । शिवोविंद्वाकृतिर्भवेत् ॥ १८ ॥
अर्हपदेव्यंजनेन । वर्जितेप्योंतदव्ययम् ॥ सिद्धाभिधायकं ध्यायन् । शिवएवनिरंजनः ॥ १९ ॥
अः सूर्यःसउनायुक्तः । प्रकाशेनमकारके ॥ महावीरे शिवावस्था–मोंकारेविन्दुनानमेत् ॥ २० ॥
अत्युकारे मकारेच । त्रिपदी या व्यवस्थिता ॥ तन्मयस्त्रिजगद्व्यापी । ॐकारः परमेश्वरः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेपंचविंशत्यऽध्यायः ॥ २५ ॥

श्री गौतमउवाच

ॐकारस्त्रिजगद्व्यापी । नाथ निश्चीयते कथम् ॥ जगद्व्याप्ति विनाब्रह्मा भिधत्ते परम कुत ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

ज्ञेय यदभिधेय तत् । नज्ञानमभिधा विना ॥ विनाक्षर नाभिधापि । नोंकारेण विनाक्षरम् ॥ २ ॥
प्रत्ययार्थाभिधानेन । तत्तुल्यनामधेयता: ॥ वाच्यवाचकयोरैक्य । स्यात्तद्बोधसमुद्भवात् ॥ ३ ॥
अकारादेवसर्वेषा—मक्षराणा समुद्भव ॥ स्थानयत्नादि भेदेन । स्याद्विशेष प्रकाशते ॥ ४ ॥
वृद्धोअकारस्त्वाकार । स्पष्टो मात्रापरिग्रहात् ॥ प्रष्टेइकार स्तद्दैर्घ्ये—पीकारोऽथोप्युकारक: ॥ ५ ॥
तद्दैर्घ्येवृद्धऊकारो—ऽथ परान्मुखमात्रया ॥ ऋवर्णस्तद्विशेषेण । ऋवर्ण सधिजापरे ॥ ६ ॥
नक्षरत्यक्षरराति । स्वमयं वा तत स्वर ॥ केवलोऽकारमेवास्य—माकाराद्यास्तुतद्भिद ॥ ७ ॥
स्वार स्वरसमुद्दस्तत् । पश्चाद्धोमकारज: ॥ नकारजोत्राऽनुस्वारो । बिन्दुर्नादविशेषवान् ॥ ८ ॥
विदुद्वयेविसर्ग स्या—त्तेतोपश्चात्स्वरविना ॥ स्वरानुरणनरूपोतो । घण्टादीर्घनिनादवत् ॥ ९ ॥
ह्रस्वार्द्दीर्घश्वासपुष्प्या । मात्राधिक्यतत प्लुते ॥ गीतादावेवतत्कार्य । वर्णाम्नायेनतद्ग्रह: ॥ १० ॥

वायोर्यथा स्थानघातं । वर्णोत्पादेः प्रयत्नतः ॥ श्वासात् प्रकृतिसंयोगे । व्यक्तं व्यंजनमुच्यते ॥ ११ ॥
तत्राप्याद्यद्वितीयानां । वर्ग्याणां शषसेपि च ॥ अघोषत्वं घोषवत्वं । वर्णे तेभ्यः परे स्फुटम् ॥ १२ ॥
सदीर्घैर्व्यंजनैः षष्ठथा । घटीतत्कालवृद्धितः ॥ श्वासातियोगात्कंठ्योपि । हः स्यादौरस्य एव स ॥ १३ ॥
समानपंचके स्थानः । प्रसंगात् पंचवर्ग्यपि ॥ अंतस्थाश्च तथोष्माणः । स्वरवर्गानुगामिनः ॥ १४ ॥
अकारो वर्णमुख्योयं । केवलात्मासतीर्थकृत् ॥ नाभिभूर्मरुदेवास्य । योनिलोके प्रसिद्धिभाक् ॥ १५ ॥
अकारप्रभवाः सर्वे—प्येवंवर्णाप्रकीर्त्तिताः ॥ मातृकायां तदुच्चारे । तेनाकारपरिग्रहः ॥ १६ ॥
केपिसार्वमुखस्थान—मवर्णमूचिरेततः ॥ मात्रायोगेप्युवर्णान्त—स्तस्यशेषस्तुसंधिजः ॥ १७ ॥
ऋवर्णस्तुऋवर्णान्तः । सचवृद्धो गुणेऽग्रिमे ॥ प्रायोऽप्रयोगादीर्घंच । नापठीत्द्वादशाक्षरी ॥ १८ ॥
अकारे सर्ववर्णौघं । मत्वामात्रानुवर्णिकं ॥ अनुस्वारे विसर्गंच । ॐकारं सर्वगं जपेत् ॥ १९ ॥
अकारः परमात्मासौ । विश्वंभरोप्यधःक्षिपेत् ॥ उवर्णवत्सर्वमात्रां । तदा विन्दुरिवोर्द्धगः ॥ २० ॥
न्यासतोप्यव्ययंवक्ति । ॐकारः शक्तिमान्स्वयम् ॥ शब्दादपि क्षणाल्लोकं । व्याप्नोति ब्रह्मतेजसा ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेषडविंशत्यऽध्यायः ॥ २६ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐश्वर नामजयन । निश्चित्यैकाग्रमानस ॥ शिवस्वरूपमादित्सु । किंकुर्यात्कर्मधार्मिकम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

तस्यैव दर्शन कुर्या—द्दर्शनावरणाच्छिदे ॥ गुरोर्देवस्य चावश्य । यस्यश्रद्धा धरेश्वरः ॥ २ ॥
य स्वय शिवमापन्न । प्रेक्षणेपि शिवङ्कर ॥ यपूज्यते सदातेजो । भासुरैश्रीसुरासुरे ॥ ३ ॥
जिन सनातनोजिष्णु—रच्युत पुरुषोत्तम ॥ स्वभूर्विश्वंभर इति—नाम्ना यो न जनार्दनः ॥ ४ ॥
स्वयम् परमेष्टीच । नाभेय सात्विकोत्तम ॥ वृषाङ्क शङ्कर शभु—र्य सर्वज्ञोमहाव्रती ॥ ५ ॥
इत्याद्यन्वर्थनामाई—नुपदेष्टाशिवस्य यः ॥ तस्माद्नान्य शिव कश्चित् । मूर्तोतिनाऽस्यसान्तता ॥ ६ ॥
न गौरीशो नकालीश । खण्डपर्शुधरोनवा ॥ न रुद्रोभैरवो नोग्रो । नभीमो वा नटेश्वरः ॥ ७ ॥
गौरी सती गले यस्य । ळमाकाली ततोऽभवत् ॥ आर्यापि चण्डी तन्नक्ते । युक्त स्यान्नवसेवकः ॥ ८ ॥
स्पष्टानभोगैर्या गङ्गा । ब्रह्मचारी यदङ्गजः ॥ शिवेन शिरसोढ़ा—प्यपतच्छ्रवणम्बुधौ ॥ ९ ॥
ध्यायन् श्मशानवेश्मान । तमकैः शिवमीक्षते ॥ वन्हिर्जलायते तस्य । विषमप्यमृतायते ॥ १० ॥

सरामःशस्त्रभृद्धान्यो । हयग्रीवो नृकेसरी ॥ शिवाय न त्रिदासेव्या । ज्ञेयास्ते पुरुषोत्तमः ॥ ११ ॥
यःकैवल्यान्नमायास्पृक् । समदृक्योगनिश्रितः ॥ शुद्धःसिद्धःप्रबुद्धश्च । शान्तःश्रीभगवानयम् ॥ १२ ॥
मत्स्यकूर्मौवराहश्च—हयग्रीवो नृकेसरी ॥ चन्द्रादयो ग्रहापूज्याः । पादपद्मेऽस्य लक्षणैः ॥ १३ ॥
भगवद्भक्तिभाजोऽमी । स्थाप्या भागवतासने ॥ प्रभोपूजनयापूजा—मीषामेष्यामनीषीभिः ॥ १४ ॥
एवं जिनः शिवोनान्यो । नाम्नि तुल्येऽत्रमात्रया ॥स्थानादियोगाज्जशयो । नवयोश्चैक्यभावनात् ॥ १५ ॥
गुरावपि शिवध्यान—मर्हन्मार्गप्रतिष्ठिते ॥ मुखवस्त्रिकया मौन—मुद्रा स्पष्टयाति प्रभो ॥ १६ ॥
नशिरोवेष्टनं तेषां । द्विजानामिवासद्विधौ ॥ मातृकायांधकारेपि । शिरोबंधः किमिष्यते ॥ १७ ॥
श्वेताम्बरधरः सौम्यः । शुद्धःकश्चिन्निरम्बरः ॥ कारूण्य पुण्य:संबुद्धः । शान्तःक्षान्तःशिवोमुनिः ॥ १८ ॥
श्वेताम्बरधरा गौराः । पुरतः पुस्तकान्विताः ॥ व्याख्यान मुद्रयायुक्ताः । ध्यायन्तोवा हरिंजिनम् ॥ १९ ॥
सेवते दैवतामिव । गुरुं परंपरागतम् ॥ तत्पार्श्वेनियमात् शास्त्रं । शृणुते वृणुते धृतिम् ॥ २० ॥
गुरूपदेशसंज्ञायै । कर्णवेधो विधीयते ॥ उपदेशात्मकर्णत्वं । नरेनाक्रातिमात्रतः ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेसप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥२७॥

श्री गौतमउवाच

ऐश्वराख्ये गुरौ देवे । धर्मशास्त्रे क्रियासु च ॥ वेषेऽनुयोगे वाचारे । भेदः सर्वत्र वीक्ष्यते ॥ १ ॥
पृच्छ्यते यस्यमध्यस्थै । धर्म्मं स स्व वदेत् शुभ ॥ तदन्य मन्यते दुष्ट।सशयाद्दुर्जनस्तत ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

यागति सामतिरिति—न्यायात्तत्वेप्यतत्वधी ॥ द्रव्यक्षेत्रकालभावा——न्वेतिप्रायसो मति ॥ ३ ॥
तस्या नैर्मल्यसपत्यै । दयाशीलतपःश्रुतैः ॥ परीक्षणीयो धर्मोपि । कषे स्वर्णमिवोत्तमे ॥ ४ ॥
रागद्वेषमोहदोषा । साम्यभावनया हृदि ॥ क्षिप्तादेवा प्रतीतास्ते । व्यतीता भवविभ्रमात् ॥ ५ ॥
तदुक्तमार्गेये लीना । मीनाइव महोदधौ ॥ गुरवोगुरवोज्ञान——श्रद्धाचारतपोगुणे ॥ ६ ॥
वेष सधर्माचारेपि । क्रियाशास्त्रार्थपद्धति ॥ सेव प्रमाण वैराग्यं । ज्ञान श्रद्धायतोऽधिका ॥ ७ ॥
वलायाश्वोंकुशेनेभो । नस्त्यानज्ञानवशीभवेत् ॥ वधूर्नाधिकयाशास्त्रो—पदेशेनतथापुमान् ॥ ८ ॥
शास्त्र शास्त्रान्तरदृढ । गुरुपरपरागम ॥ पारपर्य विनानेष्टं—स्तत्प्रसिद्ध्यानिदर्शनम् ॥ ९ ॥
व्याख्यापिस्मृतिभाष्यादि—सत्तथायुक्त्यासमर्थया ॥ शुद्धागमाविरोधेन । भुक्तिमुक्तिप्रदा नूणम् ॥ १० ॥

रुचिं विनापि सद्वाक्यं । हिताय रोहिणेयवत् ॥ धर्मोपदेशे शुद्धत्वं । केवलज्ञानशालीनाम् ॥ ११ ॥
तद्भावेऽवधिमनः । पर्ययश्रुतधीभृताम् ॥ केवलात्श्रुतधीः श्रेष्ठाः । यतः प्रकृतिकारणात् ॥ १२ ॥
श्रुतज्ञानेऽक्षरंमुख्यं । संज्ञाव्यञ्जनलब्धिभिः ॥ तत्रिधा तत्रसंज्ञासौ । भगवत्यां नमस्कृता ॥ १३ ॥
तत्वज्ञानं देवतत्वा–द्रुरूतत्वादशंकितात् ॥ सूत्रार्थालोकनाध्धर्मोऽ–क्षरभावादिचिन्तनात् ॥ १४ ॥
तदक्षरं पदंब्राह्मी । पुर्वमभ्यस्यते लिपिः ॥ मूलं कलानां सर्वासां । नेत्रं क्षेत्रं गुणाश्रिया ॥ १५ ॥
कुलदेवीव जीवानां । जीवनं विश्वपावनम् ॥ ज्ञानोपकारान्मोक्षस्य ॥ साधनं धनवर्धनम् ॥ १६ ॥
देवीसरस्वतीनाम्ना—धिष्ठात्रीश्रुतदेवता ॥ तस्या ब्रह्मेन्द्रएवान्य—मतेगणपतिःसुरः ॥ १७ ॥
देवालोकान्तिकास्तस्या । वश्याः सारस्वतादयः ॥ स्वरव्यंञ्जनरक्षार्थे । यक्षास्तच्छक्तयः परा ॥ १८ ॥
जगतः पालनाद्विश्व–व्यापासौ शक्तिरूपिणी ॥ मातृकागीयते श्वेता–स्वरनिष्ठाऽर्थसाधनी ॥ १९ ॥
भगवद्वदनाम्भोजे । राजहंसीव दीव्यति ॥ शुद्धवर्णा पदेरक्ता–ऽध्यक्षामौक्तिकदर्शनी ॥ २० ॥
भारतीभरतक्षेत्रो–त्पत्तेगोरसवर्द्धनात् ॥ सरस्वतीमहर्षीणां । राजते राजतेजसा ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेऽष्टाविंशतितमोऽध्यायः ॥ २८ ॥

श्री गोतमउवाच

ऐन्द्रीशक्तिरिवाचिन्त्य–प्रभावामातृकाप्यसौ ॥ यस्या विश्वप्रकाशात्मा । परमेष्टीप्रतिष्टित् ॥ १ ॥
पूर्वलेखाद्वयकिंचि—दव्यक्तमक्षर तत ॥ बिन्दुलेखेमातृकाया । कथ कथय नाथ मे ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

अव्यक्तपुर्वव्यक्तस्या–शून्यसन्दर्भवत् खलु ॥ व्यासेरितीद तत्सूक्ष्म । सात्मकमूतपञ्चकम् ॥ ३ ॥
आद्यौवायुरधोलोके । जगत स्थितिकारणम् ॥ तस्योर्ध्वं प्रायसोभूतिः । श्वासस्येवात्र नामितः ॥ ४ ॥
पकारेस्याततोवायो—र्द्वितीयापयस परा ॥ वायुनोन्नीयमानत्वाद् । घनस्याब्धेरिवोद्धतिः ॥ ५ ॥
तेनेवधारा लोकेपि । दृश्या मेघस्य तादृशी ॥ जलोपरिष्टात् पृथिवी । चतुरस्रा तदाकृति ॥ ६ ॥
तस्यामधोधाधिरूपा–न्नागलोक स्फुट स्मृत ॥ उच्चैरेफाकृति स्वर्ग । व्यापिकाभिमुखाश्रयात् ॥ ७ ॥
शुन्याकारनभस्तस्मा–त्स्वर्गाकाशप्रतिष्ठया ॥ ततोभिमूतरेखेका । साक्षात्तस्योर्ध्ववृत्तित ॥ ८ ॥
द्वितीयाकारवाच्यस्या–स्मनोरेखोर्ध्वगामिन ॥ मातृकाया ततोभूत–पञ्चक सात्मक स्मृतम् ॥ ९ ॥
प्रोक्तोसियाद्यप्रज्ञसा—चेयलोकास्थितस्सति ॥ तदुर्ध्वसियसस्याना—दोंनम समुदीर्यते ॥ १० ॥

अकारस्यात्मनोलेखै—कापरापरमार्हतः ॥ ततः सरेफे हे हंसे । सिद्धेऽसौ पुरुषाकृतिः ॥ ११ ॥
विन्दुशुषिर तद्गोला—कारस्थानमकारजः ॥ अलोकस्यानन्तभावं । वत्त्यकारयुगं परम् ॥ १२ ॥
एवमर्हं पद्ध्यानं । व्यक्ताव्यक्ततयोदितम् ॥ तद्ध्यानाद्व्ययः सिद्धः । स्यादोंकारस्वरूपभाक् ॥ १३ ॥
अस्त्यन्यतीर्थिकश्रद्धा । गणेशस्याकृतिर्हंसौ ॥ तेनाप्रोच्चैः करोल्लासः । पुरोविन्दुश्चमोदकः ॥ १४ ॥
परेप्याख्यान्ति शेषोयं । नागराजःकृतोत्फणः ॥ नीचैःकुण्डलितःशब्दा—नुशासनादिकारकः ॥ १५ ॥
विन्दुरूपो मणिस्तस्य । पुरत.सद्भिरिष्यते ॥ लेखाश्चतस्त्रस्ताद्व्या । बाचोऽवस्थानिरूपिकाः ॥ १६ ॥
आहुरन्येक्षराणांस्यात् । षष्टेरङ्कोयमीदृशः ॥ मातृकायांनियमिताः । षष्टिवर्णा नतत्परे ॥ १७ ॥
व्यञ्जनानि त्रयास्त्रिंशत् । स्वराश्चैवचतुर्दश ॥ अनुस्वार विसर्गौच । जिह्वामूलीय एव च ॥ १८ ॥
गजकुंभाकृतिर्वर्णः । प्लुताऽश्च परिकीर्तिताः ॥ एवंवर्णा द्विपंचाशत् । षाष्टिर्वा मातृकाक्रमे ॥ १९ ॥
षष्ट्यक्षराणां च पलं । तैर्दंडोद्युनिशं च तैः ॥ तत्षष्ट्याचक्रतुस्तेषां । द्विषष्ट्या वर्षविंशिका ॥ २० ॥
तासांत्रयेवत्सराणा—मेकषष्टिःप्रकीर्तिताः ॥ मासषष्ट्यायुगंयद्वा । तैर्द्वादशाभिरप्यसौ ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेएकोनत्रिंशतमोऽध्यायः ॥२९॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रं रूपं यथामुख्यं । सर्वदेवेषु गीयते ॥ ॐकारस्तद्वद्वर्णेषु । तत्राकारः पुरस्सरः ॥ १ ॥
अव्ययत्वादकारास्या–ऽनेकेऽर्था सन्निराहिता ॥ तेनाकारेण किंध्येयो–ऽर्हन्वा कृष्णो विधिर्भव ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

कारागृहं च संसारो । जीवयोनि भवभ्रमः । तदभावादकारोऽर्हन् । कैवल्यादक्षरादिमः ॥ ३ ॥
नरा प्राणभृता मुख्या । प्रमुखास्तेषु शुद्धवाक् ॥ वाक्शुद्धि र्मातृकाभ्यासा–दकारस्तन्मुखे ततः ॥ ४ ॥
भवेत् सिद्धि नृलोकस्य । लोकविष्णो सनाभिग ॥नाभिजत्वाद कारोऽर्हन् । तत सद्भूत यत्नवान् ॥ ५ ॥
तथाऽष्टादशधाकारो–विचाराच्छादिके नये ॥ षोढा सद्भूतयत्नेन । चतुर्विंशतिधा ततः ॥ ६ ॥
उच्चारणेपि शब्देन । यदाकारो निराकृति ॥ लेखने साकृति द्वेधा । मुक्तोवा मोचकोप्ययम् ॥ ७ ॥
आकारस्तत एवास्य । स्वरूपाद्दीर्घतां दधौ ॥ अर्हस्यार्ध्वस्थितेर्वेत्ता । तेनाकार निषेवते ॥ ८ ॥
ऐकोप्यकारस्तादास्म्या । चतुर्विंशतिधा भवेत ॥ आकारादि भिदातद्व–दर्हन्नेकोपि वस्तुतः ॥ ९ ॥
वर्णव्यवस्था सकला–प्पायामाभिमुखोऽर्हत ॥ तथाकारादसौस्पष्टा । साक्षाद्विश्वभरोप्ययम् ॥ १० ॥

तेनाकारस्य मुख्यत्वं । यवनाध्ययनेप्यहो ॥ ऋजुःप्रकृतिधवलः । सकृष्णो नैव युज्यते ॥ ११ ॥
आकारकेवलात्मास्य । रूपं स्त्रीलिंगसंगजम् ॥ शाब्दिका अपि न प्राहुः । कृष्णमायाऽस्य तत्कुतः ॥ १२ ॥
ज्ञानात्मनाजगद्व्यापि-र्विष्णौ वार्हति चार्हति ॥ नसा मायामयेह्यन्य-माने देवेस्ति तत्वत् ॥ १३ ॥
अइत्यर्हन् आदिदेवो—महावीरो मतिस्मृतः ॥ अंनमः कथनादर्हं—चतुर्विंशतिमानमेत् ॥ १४ ॥
मश्चशंभुरनेकार्थे—ऽपवर्गान्तप्रतिष्ठितः ॥ महाब्रह्मपदेमुर्द्ध—न्यारोहे स्वरसंगतः ॥ १५ ॥
सिद्धस्यार्थोविन्दुरूप-मनाकारात्तदीयभूः ॥ स्थानं सिद्धार्थभूस्तेन । महावीरो जिनःस्मृतः ॥ १६ ॥
सिद्धार्थोद्वाभवत्येष । भासमानेस्वरात्मनि ॥ सकारेणमहावीरो । वाच्यःसिद्धार्थभूरिति ॥ १७ ॥
शिवरूपमनुस्वारे-ऽनाकाराद्द्व्यस्तदात्मनः ॥ भूःस्थानंनेमिनाथोऽर्हन् । ख्यातस्तेनाशिवात्मभूः ॥ १८ ॥
नमःप्रसिद्धं यद्बिन्दु—रूपं तथा विसर्जनम् ॥ द्वेधाप्रकृत्यास्तदपि । अकारादिस्वराश्रितम् ॥ १९ ॥
सोहं हंस सदा जापो-ऽनाहतो योगिनांमतः ॥ तत्राप्यकारवाच्योऽर्हन् । नियमाद् योगसाधने ॥ २० ॥
अकार पृथिवी तत्व-मीषत् प्राग्भारिका स्थितः ॥ स्वरशास्त्रे स्वेष्टः सिध्यै-तद्वाच्योऽर्हन् न तत्परः ॥२१॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेत्रिंशतमोऽध्यायः ॥ ३० ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्राद्या शक्तयोऽनन्ता । यथार्हमाम्न्यकारके ॥ देवेष्यनन्तवीर्यस्या–देष्याद्वाचकवाच्ययो ॥ १ ॥
तत्केपाचन भावना । स्वमाव मेऽर्हति स्थितम् ॥ विभावय स्या येनाह । भावनात् पावनाशय ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

अर्हन् अर्कसिद्धरूपोऽयं एप । सोऽर्च्यस्त्वर्ज्जैरर्घ्यमूर्तिर्मुखेन्द्वः ॥
तत्संज्ञायामष्टवर्गा यकारे । तेनैवार्हश्रीश्वरोप्यष्टमूर्तिः ॥ ३ ॥
श्रीआदिदेवो वरुणोऽर्यमा वा । सद्दर्पति निर्मलसूत्तकास्या ॥
अर्हन् सदार्कस्तवकारनाम्ना । प्रकाशक. शाश्वतएप विश्वे ॥ ४ ॥
अर्कोभुवि द्वादशलोकसिद्धा—होरामयात्तेद्विगुणाभवन्ति ॥
अर्हं चतुर्विंशतिधा सयेवा–ऽकारोपि तद्वाचक एप बोध्य ॥ ५ ॥
स्युर्द्वादशाकारभिदोत्रदीर्घ—ह्रस्वप्रपाठात् किलमातृकायाम् ॥
प्लुतस्यशान्तेवहुशोऽप्रयोगा—रसव्यजनोप्यश्चतयास्त्यकार ॥ ६ ॥

अजाऽच्युताद्या अपि ये पदार्थाः । स्युस्तेप्यकारऽर्हति चाक्षरत्वात् ॥
अनुत्तरात्वादपि बोधदृग्भि—रर्हन्अकारे ह्यजरामरत्वात् ॥ ७ ॥
अर्हन्अकारो भगवन्भवान्या । स्वमौलिमालाललितैरपुजि ॥
तेनांघ्रीपीठेऽर्हतएव बिम्ब—देवीबिधेयाबुधसूत्रधारैः ॥ ८ ॥
अकारवाच्यस्तत एव न स्यात । कृष्णोहरोवाप्यपरोत्रदेवः ॥
कृष्णस्य लक्ष्म्याः किलसव्यभागे—र्धांगेनिवेशेन भवस्यगौर्या ॥ ९ ॥
तितिक्षयार्हन्नवनी च साक्षात् । शुद्धोम्बुराशेर्जलवत्स्वचित्ते ॥
तथाऽनिलोप्यऽप्रतिबद्धचारे—ऽनल प्रभावस्तपसोग्रधाम्ना ॥ १० ॥
गत्यांऽशुमानप्रतिहन्यमान—स्तीक्ष्णांशुमालीवसुदीप्रतेजाः ॥
सौम्यः प्रकृत्याअमृतांशुरूपः । सदानिरालंवतयांवराभः ॥ ११ ॥
अस्यार्हतः श्रीऋषभात्ऋकारे । योगान्द्ववेद नेनुहस्तहर्षी ॥
श्रीमान्महावीरविभुर्वहंस्तं । शीर्षेशिवोर्हंपदबाच्य एषः ॥ १२ ॥
ऋकारतः श्रीऋषभाख्ययार्हन् । आकरतस्त्वाद्यईतोमकारः ॥
श्रीमान् महावीर ईति प्रसिद्धा—रामे चतुर्विंशतिरार्हतीयम् ॥ १३ ॥

भूमिर्यदीपत् प्राग्भारा। नाम्ना सीतार्ज्जुनद्युति ॥ तस्या श्रीमानपतिश्चार्हन्। सीता पतिस्त्दीर्यत ॥ १४ ॥
रकारेचरणेलीने । कठजत्वाद्कारवत् ॥ ह्कारात्हर्षवान् अगी । ईईपन्मुवमाश्रित ॥ १५ ॥
तत्रप्रणवमध्यस्था–कारस्यैवोपयोगत ॥ ह्कारासिद्धयेयोम्य । सर्वमन्त्रप्रतिष्टित ॥ १६ ॥
रहौनिवार्यध्येयतत् । अर्हत्ययोऽयवापदे ॥ रहोरुभयतस्थित्या—र्हन्वासिद्धमकारत ॥ १७ ॥
रहाभ्या यत्परे द्वित्व । तदपि स्वरयोगजम् ॥ व्योमाश्रितत्सयो सिद्धि–रित्याहु स्वरवेदिन ॥ १८ ॥

के केवल दधति ये स्युरकारमाजो–ऽर्हध्यानत सकलखेचरवन्दनीया ॥
खे भुजते स्वविजया दुदीते स्वखाग्यम्। प्रासुविवेक्सुदृश खऽमखाग्यमोक्षात् ॥ १९ ॥
वर्णोपु सर्वेपुयदस्त्यकार । श्रीमातृकायां सकलार्थयोगात् ॥
तद्ध्यानतोऽर्हन्नपि तद्वदेवः । देवप्रभावात् परीमावनीय ॥ २० ॥
ज्ञेयादनन्ताद्भगवाननन्तो । ऽर्हस्ताद्विशोधी सचवीतरागः ॥
तत्पुजनात्वत् प्रणतेस्तदीय—ध्यानात्भवेतन्मयएवसर्व ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेएकत्रिंशत्तमोऽध्याय: ॥३१॥

श्री गौतमउवाच

ऐक्यादतः कथं सर्वे—ऽर्हंतस्तत्र निवेदिताः ॥ सर्वस्वरेषु चैकोऽर्हन् । कैर्गुणैःप्रतिपाद्यते ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

अर्हन्आद्योऽवनीशोवा—ऽनगारोऽष्टापदेचले ॥ निर्वृतोऽभिजितिप्रोक्तो—ऽवतारोप्यष्टमःपरैः ॥ २ ॥
अजितोर्हन्नयोध्याया—मवतारादधीश्वरः ॥ सेव्योदेव्याप्यजितया । यस्य लक्ष्माप्यनेकपः ॥ ३ ॥
अश्वलक्ष्माशंभवोऽर्हन् । भासुरोऽतिशयैर्घनः ॥ अयोध्यायामभूदर्हन् । आभिनंदननामभृत् ॥ ४ ॥
अलंकृतावतारेण । अयोध्यानंततेजसा ॥ येनश्रीसुमतिर्दया—त्सोजरामरसंपदम् ॥ ५ ॥
पद्मप्रभोऽच्युताभ्यर्च्यो—म्भोजलक्ष्मारुणद्युतिः ॥ द्वेधाप्यंगप्रभावेन । सुपार्श्वेऽनङ्गवारणः ॥ ६ ॥
अमृतद्युतिलक्ष्मानु—राधायामवतीर्णवान् ॥ चंद्रप्रभपुष्पदन्तो । जितार्च्यैस्त्वानतागतः ॥ ७ ॥
अशोकार्च्योऽशोकतरौ । स्याताहंन्शीतलः प्रभुः ॥ अनगाराधिपश्रेयान् । अच्युतादवतीर्णवान् ॥ ८ ॥
अष्टकर्मविजित्अष्ट—वस्तुभिः पूजितोष्टधा ॥ वासुपूज्योऽमरेशार्च्यो । विमलोऽनर्थवारणः ॥ ९ ॥
अयोध्यायामनंतोऽर्हन् । अंकुशार्च्योऽर्थसिद्धिदः ॥ धर्मोतिशयवान्अर्च्यः सिद्धोऽष्टशतसाधुभिः॥ १० ॥

अचिराद्चिरासुनु । शातयेशातिरेनसाम् ॥ अवलार्च्यकुन्थुररो–ऽवतीर्णश्चापराजितात् ॥ ११ ॥
अवतीर्णाश्विनीचक्रे–ऽष्टमेकेवलमान्यति ॥ माल्लिनाथसुव्रतोऽर्हन् । अवतीर्णोऽपराजितात् ॥ १२ ॥
मजातोनमिराश्विन्यां । नेमिश्चाष्टमकेवली ॥ अम्बिकार्च्योऽरिष्टयेष्टा–वतारीचापराजितात् ॥ १३ ॥
अश्वसेनसुतःप्राप्तो–ऽष्टमेनैवानगारताम् ॥ केवलीचप्रभु पार्श्वो –ऽनन्तनागेन्द्रसेवित ॥ १४ ॥
अमराचलकंपेन । धैर्येयेनाददे ततः ॥ अव्ययोऽमूद्पापाया । वीरं पायाद्पायतः ॥ १५ ॥
अर्हंत स्युरदं प्रकारचरितात् सर्वेप्यकारस्वरे । ध्येया केवलशालिनं श्रुतधरैराकारयोगेस्मृता ॥
ऐकोर्हन्भगवान्परापरतयाऽनेकोपिचाकारतः ॥ सर्वज्ञा स्तदिमेसमेविदधतानैर्मल्यमस्मदृश ॥ १६ ॥
रस्यैकोभगवान्श्वकारविदितोऽसोधेपि युग्म वने । तद्वायेसमतामवाप्यचगुणा लोकावकाशे दिशं ॥
अर्थाश्चेन्द्रियजाअवर्ण नियताजाताश्चतुर्विंशाति । सर्वेतेऽकचसाधनावशमपा पान्त्वर्हताबाचका ॥१७॥
अर्हन् आद्यजिन सइक्षुकुलम् ईशस्तथोत्क्रमं । उम्बोर्नित्यमहोपयोगउदयी–स्यायीसदोर्ध्वंशिवे ॥
नाम्नाश्रीऋषभश्च ऋगणतनुर्श्रीमान् नृभिःसेवित ।नृगीतोऽत्रसपकप्रभगवान् ऐश्वर्यदाताऽस्तिनाम्॥१८॥
अर्हन्आत्माकेवल स्यात्समात्रो । ऽपीच्छामुक्तैरीशएवोपयोगी ॥
उर्ध्वस्थायीसत्रिलोक्यापरर्द्धिः । नृनागेयः पूजनीयः सजात्या ॥ १९ ॥

ऐकोनेकः त्रैगुणैरैन्द्रवंद्यं । ॐकाराद्यैमंत्रयंत्रैर्निवेद्यः ॥
तस्योन्नत्यंज्ञान शक्त्याप्यनंतो । मुक्ताकाराद्बिन्दुरूपीशिवात्मा ॥ २० ॥
ॐकारात्कृतिभिःस्मृतोऽव्ययमहा नुत्पन्नकर्त्ताङ्गिनाम् ॥ अंगेयोऽर्हंतएवशिद्धभवनेमुक्ताकृतिःस्वात्मनः॥
साक्षाद्वैनयिकंपदं नमइतिप्राच्यप्रकृत्यादिशन् ॥ अःसिद्धार्थविसर्जनीय वपुषोयस्याश्रयः संश्रिये ॥२१॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेद्वात्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥३२॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्रप्रभृतिशब्दानु—शासनैर्या पुरस्कृता ॥ सामातृकेव सर्वेषां । ध्येयामान्या च मातृका ॥ १ ॥
तदुत्तथैवपरीक्ष्येयं । कथं धर्मसभासदाम् ॥ नतत्वधीर्विना शास्त्रं । नशास्त्रं मातृकां विना ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

प्रथमेनार्हताब्राम्ह्या । स्वपुत्र्या प्रथमं यतः ॥ पाठिताक्षरराजीयं । ब्राह्मीतिहितकृन्नृणाम् ॥ ३ ॥
ॐकार प्रथमस्तस्यां । तदन्तरक्षरत्रयम् ॥ अस्यात्मनोरक्षणंतत् । ऊस्ततोमितिमोक्षदम् ॥ ४ ॥
अकारः सर्वतः तस्मा—दहिंसादिक्रियार्थकः ॥ उरुद्योतश्चोपलंभात् । योगावोमितिसिद्धिवाक् ॥ ५ ॥

अकारस्त्वसर्पिण्या । उरिस्युत्सर्पिणीपदम् ॥ योगेऽनयो॰ कालचक्र । सिद्धमुक्तामिहार्हता ॥ ६ ॥
पक्षोम्धकारोऽकारेण । पुर्वउस्तूम्सल॰ पर ॥ तद्योगेमितिमास स्या—द्व्ययत्वेस्यासिद्धता ॥ ७ ॥
अह्नर्दिनमुखारात्रि—रह्नोरात्रस्तयोर्युजि ॥ सिद्ध एव तथात्मापि । ऊर्ध्वगश्चाव्यय॰ शिवं ॥ ८ ॥
नमस्कारोह्विविनय—स्तन्मुल ज्ञानमिष्यते ॥ तन्मुलेवाक्रियाताभ्या । सिद्धोनाम्नायमोमिति ॥ ९ ॥
अवर्णोऽर्हस्तथाचार्य॰ । साधुश्चव्यजनेर्लुका ॥ ई सिद्धउरुपाध्याय । अइउभ्यःशिवात्मता ॥ १० ॥
एपामात्राबलाद्व्यो—प्यस्वरत्व न मन्यते ॥ यावद्व्यञ्जनयुक्तिर्नो । ह्न्यात्सैवस्वरात्मताम् ॥ ११ ॥
ऋकारऋपमप्राहु—र्मूर्द्धन्य शाब्दिकाअपि ॥ तदशाश्रयणाद्रेफो—प्यूर्ध्वस्याद्यञनेऽग्रगे ॥ १२ ॥
ऋस्वरे वीतरागत्व । दीर्घोय च महात्मनि ॥ एपासमानतातस्मा—च्छब्दार्थयोरभेदत ॥ १३ ॥
अईउऋऌइत्यस्य । सूत्रस्योच्चारमानत ॥ निर्व्यञनत्वेसिद्धिस्या—न्नृणासिद्धातसमता ॥ १४ ॥
गुणश्चैयथायोग । स्वराणारूपमुत्रवेत् ॥ येपागुरुत्वसर्वत्र । तेषु शुक्लो महोदय ॥ १५ ॥
सन्ध्यक्षरत्व तेनैपा । लोकालोकान्तरस्थिते॰ ॥ शिवरूपमनाकारा—द्विन्दोराद्यस्वराश्रयात् ॥ १६ ॥
रेफोग्निबीजप्रकृति—र्विसर्गस्य निसर्गति ॥ जहातिनस्वराभ्यर्ण । स्वरसर्गोपितत्स्मृत ॥ १७ ॥
यद्यप्युच्चैर्गतीरेफो । व्यजनेस्वरसगमे ॥ अन्तस्थोसौ नताद्विस्व ॥ हकारेऽस्यैवचोष्मण॰ ॥ १८ ॥

रेफः स्वभावेन विसर्जनीयः । क्लेशप्रवेशं कुरुते प्रजस्तः ॥

अधस्तनस्थानतयाहकारो । द्वयंनवाक्येबहुशप्रयोज्यम् ॥ १९ ॥

क्लीवत्वंऋलृवर्णेयत् । क्वाप्युक्तंतन्मृषागमे ॥ ह्स्वाःपुमांसोनार्योऽन्ये । स्वराः क्लीवा न कर्हिचित् ॥ २० ॥

अकारोऽर्हन्पुरोन्तस्था—स्थानंयस्या रहोः कृतम् ॥ उक्ताऽथशंभुनाब्राह्मी । मातृका सा हितायते॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेत्रयस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐन्द्राधिदेवदेवत्वं । स्वरेष्वेवंविनिश्चितम् ॥ एषासकारकैवल्या—त्सर्वाक्षरमयः परः ॥ १ ॥

व्यष्टसुव्यंजनेष्वेत—दार्हंत्यं चिन्त्यते कथम् ॥ प्रकृतेर्बर्द्धनान्नाना—रूपैराकारधारिषुः ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच

षोडशैव हि सुवर्णभास्वरा । स्तीर्थपा इहसुवर्णभाः स्वराः ॥

व्यञ्जनैर्विरहिता हितायत्र—स्तेदिशांति समहोदयं जयः ॥ ३ ॥

व्यजनप्रकृतिवर्णभेदतो—ऽष्टोपरेपिमहसाऽष्टसिद्धिदा ॥
पचमास्यवला स्वराश्रय । प्रस्तुतादधातिरूपमक्षरम् ॥ ४ ॥
अल्पातरस्वाङ्गुलान्तराढ्या । तीर्थस्यलोपाद्यवमार्हतोवा ॥
विवेच्यवर्णाश्रयतोऽर्हदुक्ति । कांचिच्चदुक्त स्वरव्यकार ॥ ५ ॥
यद्वाद्रात्रिंशताऽकारे । व्यंजनस्थैःसहस्वरा ॥ यदाषोडशमस्थित । ऽष्टवेदास्सु ४८ स्तदास्वरा ॥ ६ ॥
चतुर्विंशतिकायुग्म—मेवस्यात् स्मृतमर्हता ॥ उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यो—रतीतवर्तमानयोः ॥ ७ ॥
यद्वाचतुर्दशार्हत—स्वरा शब्दानुशासनात् ॥ व्यजनानुमहस्वराः । पृथगुडकादशास्वरे ॥ ८ ॥
तीर्णत्वतारकत्वच । बोधकत्वबुधता ॥ मुक्तत्वमोचकत्वपा—र्हतामत्रैवमाहितम् ॥ ९ ॥
तीर्थप्रभोःप्रवचनश्रुतशास्त्रमातु—स्तीर्थंकरास्स्वरवरा श्रुतमूलहेतो ॥
तद्व्यजनप्रकृतयो सपवर्गकान्तं ॥ स्युर्मातरश्चतुरुपाहित विंशकाख्या ॥ १० ॥
महाप्रकृतिरतस्था । उष्माणश्चमवानुगा ॥ यथासोपर्गससर्गाः । ब्राह्मीपाठेप्रकीर्तिता ॥ ११ ॥

वलेर्बलात्पाणिनीनास्वसूत्र—पुर्वोपदेशोरहयोर्व्यधायि ॥
मिथ्यामतेराश्रयणात्तथापि । स्वरेषुपाठःशषसेषुमौलः ॥ १२ ॥

ककारात्कर्मणाविष्टो—कारः खात्खादनेन्द्रियैः ॥ गाद्गात्रं कुरुते घोषं । घात्प्राणं पंचमादिहा ॥ १३ ॥
एवंपर्यासयः पंच—कालैक्याद्द घोषचेतसोः ॥ चाच्चित्तेछात्छलान्वेषी । जात्जातोझाद्ऽतृप्तिवान् ॥ १४ ॥
आद्भिद्वेषवशात—ष्टाद्धुभ्रमनसाकुलः ॥ ठोबहुध्वांतवान्शून्यो । भ्रमेत्डैर्मूढधीर्ढवत् ॥ १५ ॥
णान्मोक्षात्तस्करस्तात् स । थाद्धीत्राणेनदाद्यं ॥ दाताधाद्धर्म्मधनवान् । नात् बुद्धःपात्सचाधिपः ॥ १६ ॥
फाद्रणेनिष्ठुरोक्तौवा—त्कलिर्बाहुबलेरिव ॥ भेशंभोभगवत्युच्चै—र्भक्तोमः शिवरूपभाक् ॥ १७ ॥
यात्पशुःसहिरेकामे । लात्खण्डनमिहाश्नुते ॥ वात्संयमात् शिवस्यात्षे । स्वर्गेसहारितस्तुहात् ॥ १८ ॥
ळंपरब्रह्मलब्धाक्षः । क्षेमवानक्षरः परः ॥ एषात्मवाचकोऽकारो । विन्दुस्तुशिवरूपवान् ॥ १९ ॥
वक्राकाराद्ब्रवेदात्मा । कारेणऋजुलेखया ॥ अर्हन् अकारेस्तद्वेधा । परमात्मात्मभेदतः ॥ २० ॥
एवंमातृकया जगत्रयमिदं—व्याप्तं प्रकृत्याश्रयात् ॥ एषापिस्वरसंगतास्थितिवशात्सर्वेप्यकारेस्वराः ॥
सोप्यर्हं त्प्रतिपादकः समाहिताः सिद्धाः सबुद्धाःशिव—स्ताद्रूप्यायनिसेव्य एव भगवान् भव्यैरनन्त श्रिया ॥२१॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेचतुस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३४ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐश्वर्यमुपलब्धीना । देव त्वय्येव निस्तुलम् ॥ तन्मातृकोपदेशेन । लोकरूप निरूपय ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

क्ष क्षेत्र तदिहालोक । ऊर्द्धाध पार्श्वयोर्द्वयो ॥ पूर्णविन्दुद्वयाकारात् । ज्ञेयोन्त शुषिरः स्वत ॥ २ ॥
उर्द्धाधोभूद्द्वयात्मत्वा—च्छस्तुलोको महाप्रभु ॥ वहन्मूर्द्धन्यनुस्वार । सिद्धरूपोपदेशकम् ॥ ३ ॥
क्ष क्रौंचवीजवाहुल्या—त्तस्यक्षाया। समाश्रयात् ॥ मातृकान्तास्थितस्यास्य । वाच्यो नरकदण्डक. ॥ ४ ॥
लमित्यतेनसान्दिष्टा। । दशाप्यसुरदण्डका ॥ नघाजातफच्चकेहि । लमित्यस्यादिगकत ॥ ५ ॥
वान्यरक्षोपिलक्षाभ्या । यहूपाऽसुरवाचिल ॥ रूपेशाच्याप्राकृतोक्तो । नागोक्तावपिलादर ॥ ६ ॥
मद्यागमेपि लमिति । बीजभूमेर्निरूपितम् ॥ यवनानामुविक्षेप—स्तन्मृतस्याऽसुराश्रयात् ॥ ७ ॥
तन्नप्येकमहेसर्वं—महन्यायाक्षकारक ॥ एक सविन्दु आयस्त—श्चिपोविन्दोर्घनाग्रहात् ॥ ८ ॥
परमाधार्मिका एषु । स्वभावात् क्रूरकर्मठा ॥ वद्वालापेपि देशासे—रेकवर्णसमुच्चय ॥ ९ ॥
पाद्योष्टोव्यतराणा । निकायाष्टकवाचका. ॥ वाय्वग्निभूजलादीना । बीजेष्वेपाविशेषत. ॥ १० ॥

चातुर्वर्ण्यं नृणामिष्टं । पाद्येवर्णं चतुष्टये ॥ ज्योतिष्काणां तथाताद्ये । चातुर्विध्यं व्यवस्थितम् ॥ ११ ॥
वर्गीयपंचमाःपंचः । पुर्वेऽर्हतःप्रकीर्त्तिताः ॥ पंचस्वेवजलैरुक्त—स्तद्दासपारमेश्वरः ॥ १२ ॥
काद्याढांताःस्मृताःस्वर्गा । द्वादशत्रिदशान्विताः ॥ ऊकाराद्याविसर्गांताः । नवग्रैवेयकान्यपि ॥ १३ ॥
नऋवर्णाद्लृवर्णस्य । भेद्भावोऽप्रयोजनात् ॥ अकाराद्याउकारांताः । पंचाप्यनुत्तरसलयाः ॥ १४ ॥
सर्वार्थसिद्धिःप्रथमो—ऽपरोऽपराजितस्ततः ॥ इस्वरोविजयोदीर्घे । विजयान्तोज्जयन्तके ॥ १५ ॥
ॐकारकेवलज्ञानं । सिद्धःप्रागेवदर्शितः ॥ अस्त्यागासिद्धश्चारित्रात् । अं सिद्धोभक्तिशीलनात् ॥ १६ ॥
योगेऽनयोःस्यादोंकारः । पुरोऽस्याऽर्थस्यदर्शनात् ॥ नरांगरूपं यस्त्यागो । विसर्गःसिद्धताऽनयोः ॥ १७ ॥
विसर्गप्रकृतेरेफ—स्याऽग्नेः केवलसेवनात् ॥ सिद्धः केवलभक्त्यावा । तौ पुनर्भवभाजनम् ॥ १८ ॥
नमः शब्देनाविनयो । भक्तिर्वाविनयोव्रतम् ॥ विशिष्टोवा नयः शास्त्रं । ज्ञानंसिद्धस्त्रयादतः ॥ १९ ॥
नकारेष्टावतश्चैको । मे नंदा९षडाविसर्गके ॥ चतुर्विंशातिरेखास्या—न्नष्टजातकचक्रजाः ॥ २० ॥
लोकभावनयाचैवं । लोकालोकावलोकनात् ॥ लोकोभवत्यकारस्या—र्हतः सारूप्यभाग्भुवि ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेपंचात्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३५ ॥

श्री गौतमउवाच

ऐक्य न दृस्यते धर्मे । नाना शास्त्रीयवार्त्तया ॥ श्रीवर्द्धमानतन्मे त्व । धर्मतत्व निवेदय ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच

वृत्ते ज्ञाने दर्शने वा । सर्वस्मिन्नक्षरत्रये ॥ यस्यगौरवमेवास्ति । श्रिये स मगणोर्हताम् ॥ २ ॥
य सुदेव्यास्तनुजन्मा । गणोऽस्य यगणस्मृत ॥ तद्वर्णमुख्येपिलघो । युक्तामे गुरुता द्विधा ॥ ३ ॥
य सदा रगणे लघ्नो । नभ्नोऽस्य गौरवे क्षितौ ॥ नचित्रमादीवन्तोपि । अन्तर्लघुतयाश्रित ॥ ४ ॥
सहिता सगणोरर्णे । त्रिभिर्वन्धोऽन्तगौरवात् ॥ तीर्थेशभावात्तगण । मजतेऽनुक्रमेण य ॥ ५ ॥
अन्तर्गुरुधियपुष्यन् । पार्श्वेलघुतयोपधे ॥ रगण च विपक्षीत्या । जगणोजगदर्यमा ॥ ६ ॥
मगवान्भगण श्रेयान् । साक्षाद्गुरुमुखो हि स ॥ कीर्त्तिश्चन्द्रमसाकान्ते-र्धाताभावत एव य ॥ ७ ॥
शिवानयनकृद् यस्य । स्पितिर्जीवितनन्दिनी ॥ नगण ससदानम्यो । गुणैर्नगणनान्विते ॥ ८ ॥
मन्दार स्वेष्टदानेषु । यैकारोऽर्हन्युगादिज ॥ राजराट्प्रथमोयोगी । सहित प्रथमयारवे ॥ ९ ॥
तस्मात्तीर्थेश एवान्ये । जयतद्दृहजक्षिरे ॥ सर्वेभानत एतेषा । गणनागणवर्णवत् ॥ १० ॥

लोके नयनतुल्यास्ते । गुरुतां प्राप्य लाघवात् ॥ शिवस्वरूपमापन्ना—च्छदोमार्गानुरोधिनः ॥ ११ ॥
भवानुरागोक्रमतो गौरवं लाघवं भजन् ॥ सर्वांग लाघवाद्धत्ते । ऽकारोऽर्हन्नार्जवं हि सः ॥ १२ ॥
आकृतौ विकृतिर्नास्य । शिवोयमूर्द्धगामुकः ॥ प्रस्ताराद्विरतच्छन्दो । विश्रामायैवकेवलः ॥ १३ ॥
यस्याकृतिर्लिपिन्यासे । बक्राविकृतिभागुगुरोः ॥ तस्याकारस्यबाच्योंगी । युक्तःप्रस्तारवानयम् ॥ १४ ॥
विश्राम्यति यथा छन्दो । रूपेभ्यः केवलोऽव्ययः ॥ अकारोलाघवादेवं—मात्रया योगणेष्वपि ॥ १५ ॥
सर्वादिमोक्तानुसृते—र्येषांपंक्तिर्धृतिर्वरा ॥ वर्णानांविदुषां तेषां । प्रतिष्ठाबृहतीध्रुवा ॥ १६ ॥
येमीमांसाहतालोके । येषांमन्युक्रिया प्रिया ॥ नेश्वरस्तैस्ससर्वज्ञाः । प्राप्यते समये कचित् ॥ १७ ॥
नित्यं रतिर्यतिस्थाने । मतिर्दण्डकनिश्चये ॥ गतिःशनैःपदन्यासे । दिव्याकृतिषु संस्कृतिः ॥ १८ ॥
पदं श्रुतिकटुत्याज्यं ।दुष्टं बाक्यमसत्क्रियम् ॥ यतः स्याद्ग्राम्यधर्मस्यो—द्दीपनं ध्रियते न तत् ॥ १९ ॥
च्छंदोविशारदैरेव—मादर्शि शिवशर्मणे ॥ धर्मस्तस्मान्नित्यसुखं । श्रीमेघविजयोदयः ॥ २० ॥
आद्यंसर्वगुरुस्वरूपमुचितं जीवप्रकृत्यात्मकं ॥ प्रांतेसर्वलघुक्रियंपरिणतं—सिद्धं सुबुद्धं शिवम् ॥
च्छंदःशास्त्रगणेऽखिलेवरकुलेजात्याविशिष्टेप्यहो ॥ मन्येऽकारनिदर्शनं गुरुलघुस्थित्यार्हतोबाचकम् ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीअर्हद्गीतायांकर्मकाण्डेषट्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥३६॥

इति श्रीअर्हद्गीता सम्पूर्णम्